

ศกนตลา

ของ

กสิทาสรัตนกะวี

ฉบับภาคไทย

พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว

มทาวชิการ

พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ทรงพระราชนิพนธ์เป็น

บทละครร้องสำหรับเล่นบนเวที

(แบบละครดึกดำบรรพ์)

นิพนธ์โดยกสิทาสรัตนกะวี

อภินันทนาการ

จาก

หอสมุดแห่งชาติ

วันที่ 30 เดือน ก.ค.

พ.ศ. 2512

บทละครนรื่อง เรื่อง ศกุนตลา

พระราชนิพนธ์

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ

พระยาศุภบาลบดีศรีหราชบาลเมือง

(เทียบ อัสวรักษ์)

ณ เมรุหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส

วันที่ ๑ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๑๒

คำนำ

ในงานพระราชทานเพลิงศพ พระยาศุภราชบพิตรสืพรราชบาล-
เมือง (เทียบ อัครวัธน์) ณ เมรุหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัด
เทพศิรินทราวาส กำหนดวันที่ ๑ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๑๒
นายทำเนียบ อัครวัธน์ ผู้เป็นบุตร ได้มาติดต่อกรมศิลปากร ขอ
อนุญาตจัดพิมพ์หนังสือบทละครเรื่องเรื่องศกุนตลา พระราช-
นิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อแจกเป็น
อนุสรณ์ในงานนี้ กรมศิลปากรยินยอมอนุญาตให้พิมพ์ได้ทั้งประสงค์

เรื่องศกุนตลานั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้
ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นเป็นบทละครว่าสำนวนหนึ่ง และบทละคร
เรื่องหรือบทละครตีกคำบริบูรณ์อีกสำนวนหนึ่ง ในฉบับบทละคร
รำนั้น ได้ทรงพระราชนิพนธ์คำนำแถลงประวัติความเป็นมาในการ
ที่ทรงพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องนี้ ซึ่งนับว่าเป็นประโยชน์จะ
ช่วยให้ผู้อ่านได้ทราบที่มาแห่งบทละครเรื่องศกุนตลา จึงได้ตัด
ตอนข้อความที่อธิบายเกี่ยวกับเรื่องศกุนตลา อัญเชิญมาพิมพ์ไว้
ด้วยดังต่อไปนี้

“เรื่องศกุนตลานั้น ต้นเรื่องอยู่ในมหาภารต เป็นเรื่องเกร็ด
อันหนึ่ง (หรือเรียกตามภาษาสันสกฤตว่า “อุปายาณ”) มีนาม
ปรากฏว่า “ศกุนต์โลปายาณ” เป็นข้อความที่มีอยู่ในมหาภารต

เพราะสมมติว่าเป็นเรื่องราวของกษัตริย์จันทวงศ์องค์หนึ่ง ซึ่งเป็น
ชนกแห่งกษัตริย์โกรพและปาดทพ ซึ่งทำสงครามกันที่ตำบลกุ-
เกษตร อันเป็นตัวเรื่องแห่งหนังสือมหาภารต ที่ว่าเรื่องศกุนตลา
เป็นเรื่องชนกแห่งกษัตริย์ผู้กระทำมหาภารตยุทธ์นั้น ก็ทำวทุษ-
ยันต์ผู้เป็นพระเอกในเรื่องนี้ นับว่ามีนามปรากฏในหมู่กษัตริย์
จันทวงศ์ เพราะเป็นบิดาแห่งท้าวภรต ผู้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ
องค์ที่ ๑ ในมัธยมประเทศ และนามประเทศนี้ที่เรียกว่ามหาภารต-
ววรรษ ก็คือเรียกตามท้าวภรตนั้นอีก ส่วนศกุนตลานางเอกนั้น ตาม
เรื่องว่าเป็นบุตรพระวิศวามิตรมุนี ซึ่งมีนามว่าพระเกาศิก (คือชื่อ
กุกิก) ส่วนมารดาแห่งนางศกุนตลานั้น คือ นางฟ้าชื่อเมณฑา ซึ่ง
พระอินทร์จัดให้ลงมาทำลายพิธีของเกาศิก

“ต่อมาภายหลังยุทธมหาภารตนั้น มีจินตกวีชื่อนากาลิธาส ได้
เก็บความมานิพนธ์ขึ้นเป็นเรื่องละคอนชนิดที่เรียกว่า “นาฏกะ”
คือเป็นคำพากย์และเจรจา คล้ายๆ บทโขนของเรา แต่มีแบ่งชุด
หรือบริเณเป็น ๗ ชุด คำที่แต่งเป็นคำฉันท์คณะต่างๆ ตามแต่
จะเหมาะแก่คำพูดของตัวละครอน เพราะในนาฏกะ ตัวใดที่เป็น
กษัตริย์หรือฤษีชีพร่าหมณฺ์พูดภาษาสังสกฤต ผู้หญิงพูดปรากฤต
(ซึ่งเป็นภาษาสามัญของสังสกฤต) ฉะนั้นเป็นต้น

“ส่วนวิธีเล่นละคอนชนิดนาฏกะนี้ ก็เหมือนละคอนของเรา
นั่นเอง ก็มีฉากกั้นหลังโรง มีประตูออกที่หลังฉากเรียกว่า “เน

บัดนี้” เป็นที่แต่งตั้ง วิธีใช้บทก็เห็นจะเป็นอย่างไหน ส่วนบท
นั้น ตัวละครในเรื่อง เจริญเอง เว้นเสียแต่ตอนที่มิใช่คำพูดเป็น
คำเนินเรื่อง คงมีคนพากย์เจรจาอย่างไหนของเรา ในการแต่งเรื่อง
นี้ ข้าพเจ้าจึงจัดไว้เช่นนั้นบ้าง คือ ในตอนใดควรจะพูดได้ก็ให้
ตัวละครคนพูดเอง ต่อเป็นตอนที่จะไม่สะดวกแก่จะทำเช่นนั้น จึง
ให้คนอื่นเจรจาแทน”

“ส่วนกาลิทธาจินตกวีผู้แต่งบทละครคนศกุนตลานั้น เป็นกวีมี
ชื่อเสียง ว่าเป็นผู้หนึ่งในบรรดากวีผู้อยู่ในราชสำนักพระเจ้าวิกรมมา-
ทิตย ราชผู้ครองนครอุชชยนี้ แต่ศักราชไม่สู้จะแน่นอนนัก เป็น
ข้อทู่เข็ญกันอยู่ เพราะเหตุว่าราชผู้ทรงนามว่าวิกรมมัทิตยมีหลาย
องค์ และกวีชื่อกาลิทธาสิกก็มีหลายคน ข้าพเจ้าอยากจะใคร่สันนิษ-
ฐานว่า ชื่อกาลิทธาจะเป็นราชทินนามสำหรับตำแหน่งรัตนกวี ไม่
ใช่เป็นนามบุคคลผู้หนึ่งผู้ใดโดยเฉพาะ จริงอยู่บางทีในชั้นต้นก็จะ
มีจินตกวีสำคัญคนหนึ่งชื่อเช่นนั้น แล้วต่อมาภายหลังใครมีฝีมือ
ก็ได้ว่าที่กาลิทธาสรตนักวี ทั้งนี้ดูเข้าที่อยู่มากกว่าอย่างอื่น

“ศกุนตลาเป็นนาฏกะซึ่งชาวยุโรปตื่นตื่นกันมากกว่าทุกเรื่อง
มีแปลแล้วเป็นหลายภาษา แต่นอกจากศกุนตลา ยังมีนาฏกะของ
กาลิทธาที่มีชื่อเสียงอยู่อีก ๒ เรื่อง คือ เรื่องวิกรมมรต ๑ มาด
วิภาคนิมิตร ๑ และยังมีหนังสือกาพย์ที่ว่าเป็นของกาลิทธาอีก คือ
รพวิเศษ ๑ กุมารสัมภว ๑ เมฆพุด ๑ ฤตสังหาร ๑ กับได้แต่ง

ทำรับแบบฉันท์ ชื่อ ศรุตโพธิ์

“ในที่สุดนี้ ข้าพเจ้าขออธิบายว่า การแต่งบทละครเรื่องนี้ ศกุนตลาเป็นภาษาไทยนี้ ข้าพเจ้าตั้งรูปตามใจของข้าพเจ้าเอง คือ ให้เหมาะแก่การที่จะเล่นเป็นละครอย่างไทยได้ ไม่ได้เดินตามแบบนาฏกะฉบับเดิม แต่หาได้คิดเพิ่มเติมข้อความอันใดลงไปโดยอำเภอใจนอกเรื่องไม่ ทั้งเนื้อเรื่องและเนื้อความ ถ้าผู้ใดจะสนใจ สอบกับต้นฉบับ คงจะเห็นว่าข้าพเจ้ามิได้ยักย้ายนอกคอกไปปาน ไตนักเลย ถ้าหากว่าจะมีข้อที่คลาดเคลื่อนอยู่บ้าง ก็จะเป็นเพราะ ข้าพเจ้าอ่านภาษาสันสกฤตเองไม่เป็น ต้องอาศัยฉบับอังกฤษ ซึ่ง เซอร์วิลเลียม โยนส์เป็นผู้แปล และได้อาศัยฉบับของเซอร์โมเนียร์ วิลเลียม เทียบเคียงบ้าง เพราะฉะนั้นก็เห็นมีทางที่จะคลาดเคลื่อน มีความเพี้ยนอยู่บ้างก็เป็นได้ แต่คงจะไม่ผิดมากเท่าเรื่องรามเกียรติ์ หรืออนิรุทธ์ (“อนุรุท”) ที่ได้แต่งๆ กันมาแล้ว และเชื่อว่าจะมี ผู้ใดได้ก็แก่นักปราชญ์ผู้รู้ภาษาสันสกฤตและพอใจแปลหนังสืออย่าง เปரியณ์เท่านั้น ”

พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งมีต้นฉบับรักษไว้ ณ หอสมุดแห่งชาติ มีอยู่มากมายด้วยกัน มีทั้ง ประเภทบทละครและความเรียงต่าง ๆ ซึ่งผู้สนใจจะขอขุดค้น วัสดุได้ บางเรื่องซึ่งกรมศิลปากรได้รับพระราชทานพระบรม- ราชานุญาตให้จัดพิมพ์ได้ ก็อนุญาตให้ผู้มาขอพิมพ์นำไปตีพิมพ์ได้

ทุกโอกาส ส่วนบางเรื่องที่ยังมิเคยได้รับพระบรมราชานุญาต กรม
ศิลปากรก็พร้อมที่จะขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ ทั้งนี้
เพื่อเผยแพร่พระเกียรติคุณและพระปรีชาสามารถของพระบาทสม
เด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในด้านอักษรศาสตร์และวรรณคดี
เฉพาะเรื่องศกุนตลาเป็นที่ยินยอมแพร่หลายมาก มีผู้ขออนุญาตพิมพ์
เผยแพร่ทั้งในงานกุศลและพิมพ์จำหน่ายแล้วหลายครั้ง นอกจากนี้
กระทรวงศึกษาธิการก็ยังคัดเลือกให้ใช้เป็นแบบเรียนในโรงเรียน
ทั่ว

อนึ่ง ในการจัดพิมพ์ครั้งนี้ เจ้าภาพได้นำประวัติ พระยา
คทาธิบดีสี่ราชบาลเมือง (เทียบ อัครวัช) ให้พิมพ์ไว้ต่อจาก
คำนำนี้

กรมศิลปากรขออนุโมทนาในกุศลราศีทักษิณานุประทาน ซึ่ง
เจ้าภาพได้จัดทำเพื่อบุทิศแก่ พระยาคทาธิบดีสี่ราชบาลเมือง
(เทียบ อัครวัช) เป็นปิตุบัญญัติฐานธรรม และได้ให้พิมพ์หนังสือ
แจกเป็นกุศลวิทยาทาน ขออำนาจกุศลทั้งนี้จงเป็นปัจจัยตลบ้นตาล
ให้ พระยาคทาธิบดีสี่ราชบาลเมือง (เทียบ อัครวัช) ผู้ถึงแก่
อนิจกรรม ได้ประสบแต่อริยคุณเมตตผลในสัมปรายภพ สมดัง
เจตจำนงของเจ้าภาพทุกประการ เทอญ.

กรมศิลปากร

๑๖ พฤษภาคม ๒๕๑๒

ผลตำรวจร มหาเสวกโท

พระยาธรรมาธิบดีศรีพรานบาลเมือง (เทียบ อัจฉริยะ) ปม. ทจว. รว.

ក្រសួងសេដ្ឋកិច្ច និងហិរញ្ញវត្ថុ

พิกัดศัพทมูลวิทยา พจนานุกรมศัพท์
.๔๔.๔๔๗.๗๕ (นักวิชาการ มหาวิทยาลัย) มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาดอนเมือง

ประวัติ

พล. ต.ต. พระยาทหารบดีสหราชอาณาจักร ปม. ทจว. รว.
(เทียบ อัครวิชัย)

พระยาทหารบดีสหราชอาณาจักร (เทียบ อัครวิชัย) เกิดเมื่อวันที่
๒๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๒๔ ที่ตำบลเขาวราช จังหวัดพระนคร เป็นบุตร
หลวงธรรมากรำจัด กับ นางพลับ มีพี่น้องรวม ๖ คน

๑. นายเทียบ (พระยาทหารบดีสหราชอาณาจักร)
๒. ด.ช. มั่น
๓. น.ส. เพ็ญ
๔. นายใช้ (พระยาราชอักษร)
๕. นางเยื้อง (สมรสกับหลวงเรืองฤทธิ์ รัชตะ)
๖. นายหลง (หลวงพิชิตธรรมากร)

การศึกษา

เมื่อเล็กได้ศึกษาโรงเรียน อัสสัมชัญ แล้วย้ายไปที่โรงเรียน
ราชวิทยาลัย

เข้ารับราชการ

เป็นนายร้อยตำรวจโท เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๗

เป็นอธิบดีกรมพระอัครราช เมื่อ ๕ สิงหาคม ๒๔๕๗

เป็นจเรตำรวจ

เมื่อ ๑ มกราคม ๒๔๕๘

เป็นสมุหเทศาภิบาลมณฑลราชบุรี เมื่อ ๑ มกราคม ๒๔๖๕

ตำแหน่งพิเศษ

พ.ศ. ๒๔๕๔ เป็นร้อยเอก นายทหารพิเศษ

พ.ศ. ๒๔๕๕ เป็นที่ปรึกษาคณะกรรมการสลากกินแบ่งรัฐบาล

พ.ศ. ๒๔๖๐ เป็นกรรมการผู้อำนวยการออกสลากกินแบ่งรัฐบาล

รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น

นายวรการบัญชา เมื่อ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๔๕๔

นายฉันทหุ้มแพร ๕ สิงหาคม ๒๔๕๕

พระอัครวิเศษศรีสุริยาพาน ๑๐ พฤศจิกายน ๒๔๕๖

พระยาอัครวิเศษศรีสุริยาพาน ๑ มกราคม ๒๔๕๘

พระยาทหารบริรักษ์ราชบาลเมือง ๑ มกราคม ๒๔๕๘

รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์

๑๐ พฤศจิกายน ๒๔๕๔ ตริตาภรณ์มงกุฎไทย

๕ สิงหาคม ๒๔๕๕ รัตนวราภรณ์

๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๕๖ ทูตียจุลจอมเกล้า

๑ มกราคม ๒๔๖๕ ประดมาภรณ์มงกุฎไทย

๑๐ พฤศจิกายน ๒๔๖๖ ทูตียจุลจอมเกล้าวิเศษ

พระยาคทาธรบดีฯ มีบุตรและธิดา รวม ๑๖ คน

๑. นางสาวเปล่งศรี (ถึงแก่กรรม)
๒. ด.ช. เปரிய (ถึงแก่กรรม)
๓. ด.ญ. วิลาส (ถึงแก่กรรม)
๔. นางทิพยา (สมรสกับนายหล่อ จารุโยธิน)
๕. นายทำเนียบ
๖. นายยุกต์
๗. นายเจลิยว (ถึงแก่กรรม)
๘. นายหน้อย
๙. นางศิริ (สมรสกับนายอัมพร ทัพพะรังสี)
๑๐. นายทาบ
๑๑. นางทนมศรี (สมรสกับนายอิทธิ บุรณสมภพ)
๑๒. นายทวี
๑๓. นางสุรางค์ (สมรสกับนายกนก กรรณสุต)
๑๔. พ.ต.ต. ทิพย์
๑๕. นายวัฒนา
๑๖. นางกุสุมา (สมรสกับนายดำรงค์ พจนยุท)

รายนามเจ้าภาพบำเพ็ญกุศล

วันอาทิตย์ที่	๒๓	กุมภาพันธ์	พลโทอำนาจ ไชยโรจน์
วันจันทร์ที่	๒๔	กุมภาพันธ์	นักเรียนเก่าวิชราวุธ
วันอังคารที่	๒๕	กุมภาพันธ์	สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล
วันพุธที่	๒๖	กุมภาพันธ์	ราชกรีฑาสโมสร
วันพฤหัสบดีที่	๒๗	กุมภาพันธ์	กองบัญชาการตำรวจนครบาล
วันศุกร์ที่	๒๘	กุมภาพันธ์	เพื่อน ๆ ลูก (นักกอล์ฟดุสิต)
วันพฤหัสบดีที่	๖	มีนาคม	นักเรียนเก่าราชวิทย์
„	๑๓	มีนาคม	ราชตฤณมัยสมาคม
„	๒๐	มีนาคม	คุณดำรงก์ จ่างตระกูล
„	๒๗	มีนาคม	คุณพูนลาภ พิชิตธุระการ อัสวรักษ์
„	๓	เมษายน	สกุลสุขุม
„	๑๐	เมษายน	สมาคมรักบี้ฟุตบอลแห่งประเทศไทย
„	๑๗	เมษายน	คุณบุญ หลังฉายา
„	๒๔	เมษายน	สถานโทรทัศน์สี กองทัพบก
„	๑	พฤษภาคม	นักเรียนเก่ามหาดเล็กหลวง
„	๘	พฤษภาคม	สมาคมนักเรียนเก่าออสเตรเลีย
„	๑๕	พฤษภาคม	คุณทาบ อัสวรักษ์
„	๒๒	พฤษภาคม	คุณวิลาศ โอสธานนท์
„	๒๙	พฤษภาคม	อดีตนักกรีฑา ๗
„	๓๐	พฤษภาคม	คณะเจ้าภาพ
„	๓๑	พฤษภาคม	กองกำกับการรถวิฑูตำรวจนครบาล

ลำดับฉาก

ตอนที่ ๑

องก์ที่ ๑

ฉากที่ ๑ : ในป่า, ใต้ต้นไทรย้อย.

ฉากที่ ๒ : ชายทุ่ง.

ฉากที่ ๓ : ชายป่า, ใกล้อาศรมพระกัณณะ.

องก์ที่ ๒

ฉากที่ ๑ : สวนดอกไม้, ในเขตสำนักพระกัณณะ.

ฉากที่ ๒ : ในบริเวณสำนักพระกัณณะ.

ฉากที่ ๓ : สวนดอกไม้อีกตอน ๑ ในเขตสำนักพระกัณณะ.

ตอนที่ ๒

องก์ที่ ๑

ฉากที่ ๑ : ห้องในกุฎิที่อยู่ของศกุนตลา.

ฉากที่ ๒ : ริมฝั่งน้ำมาลินี.

ฉากที่ ๓ : ท้องพระโรง, กรุงหัสติน.

องก์ที่ ๒

ฉากที่ ๑ : ตลาดในกรุงหัสติน.

ฉากที่ ๒ : ในราชมณเฑียรของท้าวทุษยันต์.

ฉากที่ ๓ : วิมานพระอินทร์.

ฉากที่ ๔ : สวนสำนักพระเทพบิดร.

ศกุนตลา
บทละครร้องสำหรับเล่นบนเวที
(แบบละครดึกดำบรรพ์)

ตัวละคร

มนุษย์

ท้าวทุษย์นต์,	(ราชาจันทรวงศ์ผู้ครองนครหัตติน)
ภรตกุมาร,	(โอรสแห่งท้าวทุษย์นต์)
วาทายน,	(มณฑิยบาลของท้าวทุษย์นต์)
โสมรราช,	(บุโรหิตของท้าวทุษย์นต์)
มิตราวะสุ,	(นครบาลแห่งนครหัตติน)
นายสารถิของท้าวทุษย์นต์.	
กมุภิล,	(ชาวประมง)
ราชบุรุษที่ ๑	(กองตระเวน)
ราชบุรุษที่ ๒	
พระกัณณะมุณี	(คณาจารย์, บิดาเลี้ยงของศกุนตลา)
ศรณกะรว	(พราหมณ์ผู้เป็นทูลของพระกัณณะ)
ศารทวัต	
ฤษีตน ๑	(ในสำนักพระกัณณะ)

ศกุนตลา (นางเอก)

อนุชยา } (พี่เลี้ยงของศกุนตลา)
 ปิยวาท }

โคตมีพราหมณ์ (หัวหน้าผู้ปกครองคนนารีในสำนักพระกัณวะ)

นอกจากนี้มีเสนาและพราหมณ์ของท้าวทุษยันต์, พราหมณ์,
 พลเมือง, ทาสของพราหมณ์, ฯลฯ

เทวดา

พระกศป (เทพบิดร)

พระอาทิตย์ (เทพมารดา)

พระอินทร์

พระมาตลี (สารถิของพระอินทร์)

นอกจากนี้มีบริวารของพระเทพบิดร.

ตอนที่ ๑

องก์ที่ ๑

ฉากที่ ๑

ในป่า, ใต้ร่มไม้ไทรย้อย

(มีรถอยู่ใต้ร่มไม้ไทร, ไม่มีม้าเทียม, ท้าวทุษยันคั่งนั่งอยู่
บนรถ, และเสนาบริวารนอนแวดล้อม, กับมีทหารรักษาตาม
ตามสมควร.)

[ก่อนเปิดม่าน, คนเสียงเริ่มร้อง “ข้า” ในโรง]

บทร้อง — คนเสียง

(ข้า)

๑ เมื่อนั้น

องค์ท้าวทุษยันคั่งนำถา

บรรทมร่มไม้ในพนา

สุชาภิรมย์ฤดี

เมื่อยล้าล่าเนื้อมาหลายวัน

แรมกลางไพรสัตว์สุชี

จนจวนจะสิ้นราตรี

ภูมิพลิกพื้นดินนิทรา ฯ

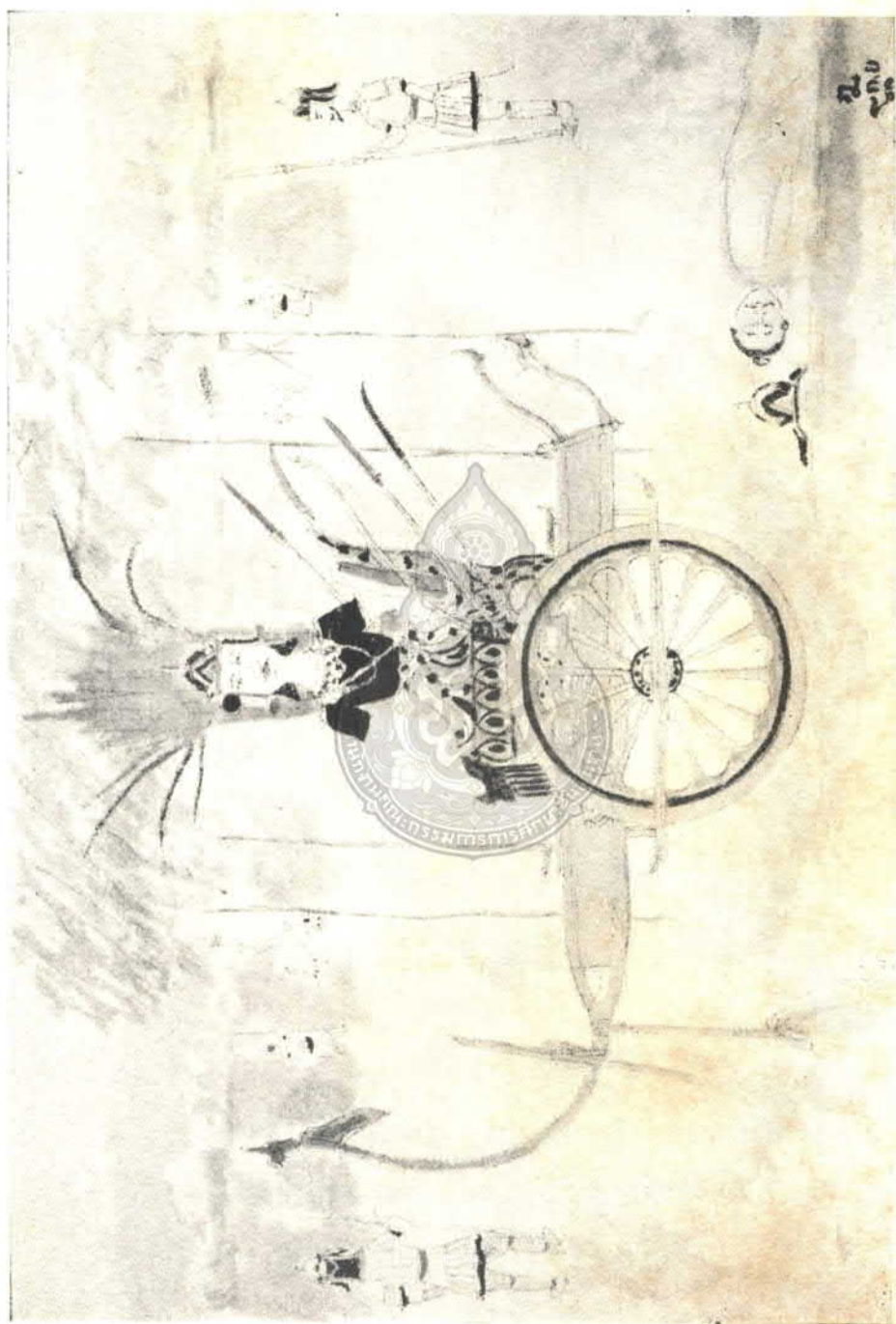
[เปิดม่าน]

บทร้อง – ทูษยันต์
(แหกมอญ)

๑ แลคุอรุณไขแสง
แสงแดงเรื่อเรืองเวหา
คุณเฒ่าเหมือนแก้วกัญญา
โสภาแรกวันตรุณราม
ทาวเดือนเลื่อนลับเวหน
สุริยนผ่องพรมสาม
แสงจับยอดไม้ใบงาม
วาม ๆ น้ำค้างเคลือบใบ
แสงจับรดแก้วแวววิบ
แสงจับเกราะทวารน้อยใหญ่
ดพลสพร้งพร้อมไป
ผ่องใสราวพลเทวัน ๆ

(กระบอ)

๑ ตื่นเกิดเสนาย่าข้าที่
สุริยศรีแจ่มกระจ่างกลางสวรรค์
จับอาวุธสาตราอย่าช้าพลัน
จะได้รับพากันเข้าสู่ตง ๆ

(ระหว่างนั้นเสนาตันจันและน้องประนมมีอกอภัยรับสั่ง.)

(สร้อยสนตัด)

๑ จงแบ่งปันสรรพพลทั้งหลาย

แยกย้ายกันเข้าไพร่ระหง

ไล่ต้อนมฤคในตง

ภูจำนงยังเล่นเช่นวันวาร

จะขับรถจรคเลี้ยวไป

ตามทางที่ในไพร่สวนที่

อีกออกทุ่งแจ้งแหล่งลาน

เป็นที่สำราญวิญญา ฯ

(เสนารับสั่งแล้วแยกย้ายกันไป. เชิดฉิ่ง. สารถิเอามา
มาเทียบรถเสร็จแล้ว, พอเสนาเข้าโรง รถพระก็เคลื่อนตาม
เข้าโรงไป.)

ฉากที่ ๒

(ชายทุ่ง)

(เป็นม่านทั้งระหว่างหลืบ)

(พิณพาทย์คงตีเชิดฉิ่ง. เสนากับเชนต้อนสัตว์ผ่านออกมา; ท้าวทุษยันต์ขี่รถออกมา ยังสัตว์พอควรแก่เวลา. ในที่สุด
กวางด้าจึงออก. พินพาทย์หยุดเชิดฉิ่ง.)

บทร้อง—นายสารดี

(กาเรือนทอง)

๑ เหลือบเห็นกว้างข้าดำชลับ

งามสรรพสะพรังทั้งเลขา

งามเขาเป็นกิ่งกาญจนา

งามตานิลรัตน์รุจี

คอก่งเป็นแนวราววาท

รูปสอถรวนางสำอางค์ศรี

เหลียวหน้ามาตมมี

งามทั้งนารีข้าเลื่องอาย

ยามวัง ๆ เร็วทั้งลมส่ง

ศักดิ์ตรงทุ่งพลันผันผาย

จอมกษัตริ์เร่รวัตรพรณราย

กระทั่งถึงชายไพรวัน ๆ

(เชิดกลอง. กว้างทำท่าหลบหลีก, และเสนากับเขน
ทำท่าล้อม, แต่ในที่สุดกว้างแหกล้อมหนีไปได้; เสนากับเขน
วิ่งไล่, หายเข้าโรง, และรดพระกั้เล่นไล่ตามหายเข้าโรงไปด้วย.)

ฉากที่ ๓

ชายป่าใกล้อาศรมพระกัณเฑาะ

(พิณพาทย์เปลี่ยนเป็นเชิดฉาน. กวากับท้าวทุษย์นั้ดออก
รำเชิดฉาน. พอลงลา มีฤษีตน ๑ กับพราหมณ์เบ็รवारอีก ๒ คน
ออกมา.)

เงรจา

ฤษี ๑ มหาบพิตรอิศรา, โปรตเกิดเจ้าข้า, อย่า! อย่า! ข้าขอเสียที!
อันกวาน^๕ไซ้ไรไต่หนึ มาจนถึงที่ มันเคยไต่พึงพำนัก.
ถ้าแม่พระองค์ทรงศักดิ์ แผลงศรมมาปัก มฤคอันน้อยตัวนี้.
ก็เหมือนทรงวางอักษิ บนกองสำลี จะไหม้ในชั่วพริบตา:
กวานอันอ่อนตัวนั้นนา จักม้วยสังขาร โดยฉับโดยพลันฉนั้น.
เก็บศรเสียเถิดทรงธรรม, เอาไว้แผลงลั่น ไปทรงสังหารเหล่าร้าย.
ผู้จิตจำนงจงหมาย ทำอันตราย แก่คณะพราหมณาจารย์.
ดีกว่าจะใช้สังหาร สัตว์เดรัจฉาน อันความมุ่งร้ายไปมี.

ทุษย์นั้ด ข้าขอไหว้พระฤษี และลตศร^๕นี้ ลงตามวาทีไม่ชัก.

ฤษี	๑	ดีแล้วพระเทวะ	ฉนั้นละเลเห็นชัด
		เปนบรมกษัตริ์	บุรุษรัตน์อาชาไนย

ชโย! พระจอมภูว	ศัตรุจงพินาศกษัย
พระยศพระเกียรติไกร	กระต็องพันธรณิ
จงมีปิโยรส	คำรงคุณะธรรมมี
จรรโลงบัลลังก์	เปนนจอมจักรพรรดิพงศ์ ฯ

ทูลยันต์ ๑ ข้าขอรับพรชัยมงคลเล็ดวางลง ด้วยยินดีเหนือเกศา.

อนึ่งขอพระคุณกรุณา ชี้แจงแก้ข้า ให้แจ่มกระจ่างสว่างใจ:
พระคุณนี้อยู่แห่งใด, อาศรมอยู่ไหน, และใครเป็นพระคณาจารย์.

ฤษี อันอาตมาอยู่สำราญ ในอาศรมสถาน แห่งหิมพานต์ไพรนี้.

โน่นแลลำน้ามาลินี ไหลเย็นเป็นที่ ไสศสรองค์พระตาบส,
นามพระกัณเฑาะจอมพรต ภาษาปรางกุ เป็นยอดแห่งกาศยปรพันธ์;
เธอเกือกกรุณาสัตว์อื่น อยู่ในไพรสณฑ์ มิได้เลือกหน้าปรานี.

นางศกุนตลานารี องค์พระมุนี ท่านเลี้ยงและรักยกยอใจ.

นางนั้นหมั่นเอาใจใส่ แก่ฝูงสัตว์ใน จัหวัดพนัสพนาลี.

จนสัตว์รักใคร่ไมตรี เหมือนนึมนารี ประคองเป็นมารดา.

แม้องค์พิตรอิศรา ทรงว่างกิจจา ขอเชิญเยี่ยมอาศรม;

คงได้ทรงรับประจุคม ตามเขียงนิยม ณะแบบโบราณประเพณี.

แห่งนี้องค์พระภูบติ จะทรงพบชี ประพาศสัมมาปฏิบัติ.

พระกมลบรมกษัตริ์ จะได้โสมนัส เบิกบานสราญนั้กหนา.

ว่าพระเป็นผู้รักษา คณะเหล่าข้า แผ่นดินประพาศกิจงาม.

ทุษย์นต์ เอว์ กันเต! มหาพราหมณ์. ตูข้า้ขอถาม อีกคำเพื่อสันกังชา;
 อันพระมุนีปรีชา ชำนาญฉานกล้ำ, และเลิถนพราหมณ์วิสัย.
 ท่านอยู่อาศรมหรือไฉน? ตูข้า้นี้ไซ้ไร ไกรรีบไปนอนนัมัสการ.
 ฤษี องค์พระกัณณะคณาจารย์ ท่านจากสถาน รอนแรมระหว่าง
 กลางไพร.

โดยท่านประสงค์จงใจไปบูชาไหว้ พระผู้เป็นเจ้าสถิตย์เสถียร.
 ณเทวะสถานโสมะเตียรธ, เพื่อบำเพ็ญเพียร ทะบะเสตะ
 เคะระห้ร้าย.

อันจะมีมากล้ำกราย ตัวนางโนมฉาย ศกุนตลามารศรี;
 แแต่องค์พระมึงมุนี กำขั้บบุตรี ให้ถอยรับแขกแปลกมา.
 ขอเชิญบรมราชา เสด็จยาตรา ยังอาศรมร่มไม้ใหญ่.
 อาตมะมีกิจจำไป หาดักกิ่งไม้ เพื่อเพิ่มผลงอ๊กกี,
 ขอทูลลาพระภูมิ ต่อไปทางนี้.

ทุษย์นต์ สารุ กันเต! ข้า้ลา.
 (ฤษีจูงกวางเข้าโรง, และบริวารก็ตามเข้าโรง.)

ทุษย์นต์ (เรียก) สารถิ!

สารถิ (ซานในโรง) พิจะคะ! (ออก)

ทุษย์นต์ เวลานั้นวันก็สาย, พลนิกายก็คง จะเห็นจเห็น้อยเมื่อยล้า.

กุติถว่าจะไปพักร่ม ที่อาศรมพระมุนี ที่แลเห็นอยู่นั้นรำไร.

สารถิ พิจะคะ.

บทร้อง—ทুষยันต์
(โยนดาบ)

๑ แลดูที่อยู่พระคาบส
งามงคหาที่ติมิได้
คูน่าภิรมย์ร่มไม้
น้ำใสไหลเย็นเป็นขวัญตา
โน่นข้าวปลูกไว้ใช้พลี
ริมนี้สนามตัดหญ้า
ควนไฟที่ถนอมบูชา
หอมชื่นนาสากลินสุคันธ
ฝูงกว้างอย่างเขืองช้างเลื่องเห็น
ไม่หลีกเร้นเฉยอยู่ไม่พรั่น
คูน่าสบายใจครัน
ทุกสิ่งสรรพควรแก่พระมุนี ฯ

บทร้อง—ทুষยันต์ กับ สารถิ
(แขกบรเทศ)

ทুষยันต์ ๑ กุจะไปอาศรมพระทรงพรต
อยู่กับรตเถิดนาสารถิ
เข้าเขตสถิตยพระโยคี

ควรมีเคารพแต่มนินทร์
 จำจะเปลื้องเครื่องทรง
 ถ่อมลงซึ่งยศศักดิ์
 เหมือนภูเคารพพรหมินทร์
 คงสมถวิลจินดา ฯ

สารถิ ๑ ข้าจะสั่งพลพลไกร
 ให้พักตามร่มไม้ใบหนา
 คอยพระจอมสากล่อยจนกว่า
 จะเสด็จคืนมาณที่นี้ ฯ

(พิณพาทย์ตีพญาเดิร. ทูษยันต์กับสารถิเข้าโรงคนละทาง.)

(ปี่พาทย์)

องก์ที่ ๒

ฉากที่ ๑

สวนดอกไม้, ในเขตสำนักพระกัณเฑาะ
(พิณพาทย์ทำเพลงช้าเพลงเร็วพอสมควร.)

[เปิดม่าน]

(นางศกุนตลา, อนุสุยา, ปิยวาท, รำเพลงออกมา, มีสาว
ใช้และคนทำสวนตามออกมาด้วย. ลงลากกลางโรง. ในระหว่าง
พิณพาทย์ทำลาน, ท้าวทุษย์ยืนดื่มน้ำออกอีกทาง ๑ และเข้าแฝง
พุ่มไม้. นางทั้ง ๓ ควบคุมชาวสวนให้ทำสวนระหว่างเวลาที่ม
บทร้องต่อไปน.)

บทร้อง—ทุษย์นั้

(ชมโฉม)

๑ นิฎาบุตรีพระตาบส
งามหมดหาใครจะเปรียบได้
อนิจจาบิดาท่านสร้างใช้
มารตั่นไม้พวนติน
คูผิวสินวลลอองอ่อน

76

มลิจ้อนตุตำไปหมตสัน
 สองเนตร้งามกว่ามฤคิน
 นางนี้เป็นปิ่นโลกา
 งามโอษฐ์ท้งใบไม้อ่อน
 งามกรท้งลายเลขา
 งามรูปเลอสรรรชวัญฟ้า
 งามยิ่งบุบผาแบ่งบาน
 ควรหรือมานั่งคากรอง
 ควรแต่เครื่องทองไพศาล
 ควรแต่เป็นยอตนงคราญ
 ควรคู่ผู้ผ่านแผ่นไผท ว.

บทร้อง — ศกุนตลา

(ลมพัดชายเขา)

๑ รื่น ๆ ชื่นกลิ่นมัลลิกา
 หอมชื่นนาสาเกษมสันต์
 รื่น ๆ สรุภัสสมกัน
 กลิ่นสุคันธ์เย็นน้ำชำระ
 เรื่อย ๆ ลมพัดมาอ่อน ๆ
 ไชยกลิ่นเกษรเข้ามาใกล้
 เรื่อย ๆ รสเร้าเข้าฤทัย

พาให้ปลื้มเปรมฤดี
 งามเยยบุบผชาติสอาดครัน
 ถึงยามวสันต์เปล่งศรี
 ต่างสุขเกษมเปรมปรีย์
 ประหนึ่งจะมีกิจวิวิทย์ ฯ

บทร้อง – นางพี่เลี้ยงและกำนัล
 (ร่าย)

- ปียวาท ๑ นี่แน่แม่เล็ก ๆ หล่อนรู้ไหม
 ว่าเหตุไฉนมีตรกนิษฐา
 จึงได้ร้องรำเล่นเช่นร้องมา ?
- กำนัล จงเล่าไปเกิดจำอย่าอำพราง.
- ปียวาท หล่อนคงนึกในใจเป็นแม่นมั่น
 ว่านี่ยามวสันต์ฟ้าสว่าง,
 ดูบุบผายังวิวิทย์กันได้พลาง
 ไหนเล่าตัวนางจะร้างรัก.
- อนุสุยา จริงละหล่อนช่างสุนทรชวนว่า.
- กำนัล จริงเจ้าชาควรเห็นเป็นเหมาะหนัก.
- อนุสุยา แม่มีชายได้ประสบพบหงส์ลักษณ์,
- กำนัล คงต้องรักจริงแท้เป็นแน่นอน.

ปียวาท สงสารน้องนงรามยามยังรุ่น,
 กำนัล โอ้แม่คุณงามสรรพราวอัปสร,
 อนุสุยา มาตกอยู่กลางป่าพนาดร,
 กำนัล อยู่นครคงไม่ร้างห่างคู่เซย.

เจรจา

ศกุนตลา หมั่นไส้!
 ช่างกระไรจ้ะ, นิจจาเอ๋ย!
 ไม่คิดเห็นแก่หน้าข้าบ้างเลย
 อนุสุยา มิใช่เราแสวงเย้ยหล่อนเมื่อไร.
 เพราะพวกเรารักเจ้าเยาวภา,
 อยากเห็นหน้าน้องแจ่มแจ่มใส,
 และความสุจริตาญยานฤทัย
 จะหาไหนไม่เปรียบเทียบความรัก.
 เพราะอยากเห็นอรไทยไถ่สุชี
 จึงนึกอยากให้มีชายสูงศักดิ์,
 มาอาศรมชมโฉมประโลมลักษณ์.
 ศกุนตลา อย่าพูดมากไปนักเลยน้องอาຍ.
 ปียวาท ในที่นี้ก็ไม่มีผู้ชายมา
 เว้นแต่พวกบ่าวข้าของโฉมฉาย.

อันที่จริงนี่ก็ขึ้นมาเสียตาย,
มีผู้ชายก็แต่พวกฤๅษีไพร.

อนุสุยา

อู๊ย! หล่อนจำ! ซ้ำก่อน, ใครซ่อนอยู่;
ฉันมองดูตะกุ่ม ๆ พุ่มไม้ใหญ่.
เฮ้ย, พวกทาส! เร็วหว่า, มาไว ๆ;
คันตุที่พุ่มไม้นั้นสักที.

(พวกทาส, ถือเครื่องมือทำสวน, มาที่พุ่มไม้, มองและ
ค้นพอสมควร, แล้วท้าวทุษยันต์จึงออกจากพุ่มไม้. พวกทาส
ถอยกลับไปอยู่ข้างหลัง.)

บทร้อง – ทุษยันต์

(ขอมกล่อมลูก)

๑ ข้าขอโทษอย่าโกรธเลยสาวศรี
ความมั่งร้ายจะมีก็หาไม่
துச் சென்மான் தான் தலை
หมายใจจะเข้ามาขอพัก
มาเห็นโฉมนางสาวอังก้องค์
กิดชรอยเฝ้าพงศ์ผู้มีศักดิ์
แต่ครั้นจะกล่าวถามทัก
เกรงว่านางลักษณจะรำคาญ
துச் சென்மான் தான் தலை

อยู่หัดกินไฟศาล

ตัวนางผู้ยกเขวมาลัย

มีนามขนานฉันใด. ฯ

บทร้อง—นางทั้งสาม

(กลุ่มโปง)

- อนุสุชา ๑ เหตุไฉนไม่ตอบซึ่งวาทา
ที่บุรุษ^๕นำถามไถ่
- ศกุนตลา น้องนี้กองขนางอยู่อย่างไร
เพราะมิได้เคยพบชายเช่น^๕นี้
- ปียวาท รูปสง่าผ่าเผยน่าเชยชม
- อนุสุชา กล่อมกลมกำลังตั้งราชสีห์
- ปียวาท กิริยาท่าทางอย่างเลิศดี
- อนุสุชา ๕ ทงวาทาที่กึ่งดงาม
- ปียวาท หล่อนเอยจงพูดแทนน้องเรา
ตอบเขาที่มีกระทำตาม
- อนุสุชา ฉันทจะอธิบายขยายความ
เล่าเรื่องนงรามตามเขาซัก ฯ

บทร้อง-อนสุยา

(เขนาง)

๑ นางช้อยสกุนตลา
 เป็นธิดาเกาศึกทรงศักดิ์
 กับนางเมนะกายอดรัก
 จงรู้จักไว้เถิดกำเนิดดี
 พระวิศวามิตรบำเพ็ญพรต
 ร้อนหมกกระทิงโกศ
 จึงใช้เมนะกาเทวี
 มาทำลายพิธีทรงธรรม
 พระอินประจวบฤๅกาล
 บุปผชาติเบิกบานยามวสันต์
 เมื่อเห็นนางฟ้าวิลาวัณ
 ราชันขึ้นชมสมฤทัย
 เมนะกาไม่ช้าคลอกบฏรี
 ราชันवलลອງผ่องใส
 พระกัณเฑาะมุณีเลี้ยงไว้
 เทวีกลับไปฟากฟ้า ฯ

บทร้อง—ทูลยันต์

(ต่อขหม้อ)

(ร้องรำฟิ่ง) ๑ ฟังไซ

ช่างถูกฤทัยเป็นหนักหนา

ชื่นชมสมถวิลจินดา

ทราบว่าเป็นกษัตริ

สมควรจะเป็นคู่ครอง

ร่วมห้องวนิตามารศรี

จำจะรั้งยังใจไว้ที่

จนมีโอกาสนีกสักวัน

(ร้องพูดกับนาง) ตูข้าขอลาหนีมอญค์

ตรงกลับเข้าสู่ไพรสณฑ์

ว่าง ๆ จะมาหาอีกวัน

แจ่มจันทร์จงอยู่สุขสราญ ฯ (เข้าโรง)

(ศกุนตลาตถึงแลตามทูลยันต์ไป. นางพี่เลี้ยงสกิดกัน

และพยักเพียดกับนางสาวใช้อื่น ๆ. หัวเราะกันซิกซี้.)

บทร้อง-สามนางและลูกคู่ (เพลงปรบไก)

- อนุสุขา ๑ แม่สาวรุ่นศกุนตลาหน้าเปนนวลโย
 เอากกกลมนมก็เต่งคู้หรือน่าเฟ่งพิไลย
 มีเสียอยู่หน่อยที่ใจลอยกระไร
 ช่างน่าเสียใจจริงเอ๋ย !
- ป๊วยาท เอ๋ยจริงเอ๋ย !
 มีเสียอยู่หน่อยที่ใจลอยกระไร
- นางอื่น ๆ มีเสียอยู่หน่อยที่ใจลอยกระไร
 ช่างน่าเสียใจจริงเอ๋ย ฯ
- ป๊วยาท ๑ เจ้ารูปสำอางค์อยู่กลางไพรพฤกษ์เจ้ามิเคยจะนึก
 รักชาย
 พระเอินวันหนึ่งวันคืนักหนามีหนุ่มน้อยมากล้ากราย
 เขาหักโฉมเฉลาเจ้าก็ไม่ตอบคำเพราะมัวแต่ทำเมินอาย
 เขาก็เลยขวยเขินรีบเดินผันผาย
 โอ้น่าเสียตายจริงเอ๋ย !
- อนุสุขา เอ๋ยจริงเอ๋ย !
 เขาก็เลยขวยเขินรีบเดินผันผาย

นางอื่น ๆ เขาก็เลยช่วยเงินรีบเดินผ่นผาย
ไอน้ำเสียตายจริงเอ๋ย !

ศกุนตลา ๑ อื่อน้ำเสียตายนักหรือเออใครเล่าหือหาญกล้า
พุดเสียจ้อย ๆ ตอบถ้อยผู้ชายพุดพลางชมัยนัยตา
ราวกับหญิงงามเมืองปราตเปื่องนั๊กหนา
ช่างพุดช่างจาเสียจริงเอ๋ย !

นางอื่น ๆ เอ๋ยจริงเอ๋ย !
ราวกับหญิงงามเมืองปราตเปื่องนั๊กหนา
ช่างพุดช่างจาเสียจริงเอ๋ย !
ฉ่า ๆ ๆ ๆ ชะฉ่าไฮ้ ๆ

เจรรจา

อนุสุยา แม่ศกุนตลาช่างว่าไต่,
ปากหล่อนจัตเหลือใจแล้วโฉมศรี;
พุดออกเก่งนั๊กหนาเวลานี้,
ที่เมื่อก็ราวกับเต่าเจ้าประคุณ !

ศกุนตลา ยังไม่เคยรู้จักมักจีเลย,
จะให้วิ่งไปเฉลยและว่าวุ่น
ไม่สมควรแก่ผู้หญิงยังตรุด.

อนุสุยา อ้าย, แม่คุณรูปเรียมช่างเจียมตัว!
 มัวทำอายหรือผู้ชายจะมารัก,
 แม่่งลักษณ์เล็ดวิไลจะไร้ผัว.

ศกุนตลา ช่างเปนไร! น้องไชร้ไม่นึกกลัว,
 ถึงไร้ผัวก็ไม่ตายวายชีวา.

อนุสุยา เชื้อเถิดนา, น้องอย่าอวดดีนัก,
 ถึงยามรักก็จะซึ่งคนึงหา!
 สายแล้วกลับเสียทีจะดีกว่า,
 แล้วพุดจาเล่นเล่อกันต่อไป.

(พิณพาทย์ทำเพลงเร็ว. นางรำหายเข้าโรง.)

ฉากที่ ๒

ในบริเวณสำนักพระกัณณะ

[เป็นม่านทั้ง]

พวกพราหมณ์วังหนับสาจออกมา, และบ้สาจตามออกมา
 หลอกหลอนต่าง ๆ; เล่นกวนมุกพอควรแก่เวลา, สำหรับจัด
 ฉากที่ ๓ เมื่อเล่นพอควรแล้ว, พราหมณ์คน ๑ ร้องเป็นต้นบท,
 คนอื่นรับ.)

บทร้อง — พราหมณ์กับลูกคู่

(เทพทอง)

พราหมณ์หัวหน้า

๑ ฟังเราเจรจาเถิดนาค่าน
ผู้พราหมณาจารย์น้อยใหญ่
ตั้งแต่ตาบสเรอไกล

เรามีได้เป็นสุขสำราญ
ปีศาจขาล่ากล้าแข่ง

รุนแรงสามารถอาจหาญ
ตั้งหน้าล้างกิจพิธีการ
รุกรานข่มเหงกะเนงร้าย
มาเถิดนาคอย่าช้าเลยพวกเรา
ไปเผ่าภูวนาถภูาสาย

ทูลปิ่นโปรพยอกชาย
มอบถวายอาศรมให้ทรงครอง

พวกบริวาร

มาเถิดเราจัดแจงแต่งกายา
ครองผ้าเรียบร้อยทั้งผอง
แล้วรีบรัดตัดไปตั้งใจปอง
ยังที่พลับพลาทองผ่องพรรณ ฯ

(เชิด. พวกพราหมณ์เข้าโรง, ปีศาจไล่ตามรังแกจนหายไป.)

ฉากที่ ๓

สวนดอกไม้ อีกตอน ๑ ในสำนักพระกัณวะ
 (พอเปลี่ยนฉาก, พิณพาทย์เปลี่ยนทำเพลงฉิ่ง. นาง
 ศกุนตลา กับพลายออกมา, หยุดกลางโรง)

เจรจา

อนุสุชา แม่ศกุนตลา, เชิญมานั่ง.
 หล่อนจะเหวี่ยงกระมัง, แม่จอมขวัญ?
 แสนสงสารน้องน้อยละห้อยครั้น.
 บียวาทกับฉันจะพั่ว.

(พี่เลี้ยงพาศกุนตลาไปนั่งเตียงและพั่วให้.)

ศกุนตลา ฉันขอบใจนักหนาเมตตาน้อง.
 ช่วยประคับประคองทั้งสองพี่;
 แต่น้องนี้แสนโศกเพราะโรคมะ
 เหมือนเป่นไข้ไฟจ้ออุรา.
 ถึงยามนอนมีแต่กร่ำไห้น้ำผาก.
 ออกแทบครากเจ็บร้าวราวเป่นบ้า;
 เหมือนดวงใจมิได้อยู่กับกายา,
 สุกก็ระพรณนาถึงอาการ.
 ถึงจะหาโอสถนานโต
 มากินทาก็คงไม่ดับไฟผลาญ.

ได้แต่นั่งคอยเวลากว่าชีวิต

จะร่ำวราญเลยดับวับลงไป. (โอด)

(ในระหว่างเวลาที่โอดนี้, ท้าวทุษยันต์ออกมาแฝงอยู่ที่
ต้นไม้, แอบดูและฟังนางทั้งสาม.)

ป๊วยาท อื้อ! นี่แน่, แม่อนุสุยา.

แม่ศกุนตลา^๕ป่วยไข้.

มิใช่โรคธรรมดา, น่าสงสัย

ว่าจะเป็นโรคใจเสียแน่นอน.

ฉันคิดว่ากามเทพผู้สามารถ

คงจะได้บังอาจผาตแผลงศร

มาต้องแม่ศกุนตลาสว่างอน.

อนุสุยา แน่ละหล่อน! ฉันเห็นเป็นเช่นนั้น.

ตั้งแต่ได้พบองค์ทรงพิภพ.

ผู้เป็นโปรพรังสรรค์.

นางก็เฝ้าโศกาจาบัลย์

ควรถามให้รู้มันเหมาะความ

นี่แน่ศกุนตลามารศรี.

จงบอกพี่จริง ๆ ตามคำถาม;

จะนิ่งไว้ทำไม, แม่โหมงาม?

ศกุนตลา น้องจะตอบข้อความตามจริงใจ.

บทรื่อง – ศกุนตลา

(พัดชา)

๑ พอได้ประสบพบเนตร์

ทรงเดชโปรพเปนใหญ่

เหมือนศรศักดิ์มาปักกลางหทัย

ดวงใจจอดอยู่ที่ภูบาล

งามทรงเหมือนองค์เทวราช

องอาจสมชายชาติทหาร

ชั่วแสนะเพราะรสพจมาน

อ่อนหวานชื่นใจไม่จืดจาง

นึกๆ ก็อยากเข้าชิด

แต่จิตคิดอายางขนาง

ดูไปไม่แลเห็นทาง

จำใจจำห่างเหินรัก

ทำไฉนจะดูให้รู้ได้

ถึงดวงหฤทัยพระทรงศักดิ์

บางทีพระจะไม่จรงรัก

พระจะไม่พักนำภา ฯ

บทร้อง-ทุกข์ยันต์

(ลินลากระทุ้ม)

(ร้องจากที่แฝง)

๑ ฟังคำ

ช่างหวานน้ำเกษมสันต์हरषา

(ออกจากที่แฝง, และร้องตอบนาง)

เจ้าอย่าพระวงสงกา

จะบอกแก่นงพญาผุยใจ

โฉมนางแน่งน้อยช้อยชด

งามหมดหาที่ติมิได้

ฤทธิ์รักจู่จอยอดใจ

คือไฟเผาดวงหทัยา

กามะเทพทนต์องอาจ

ผาดแผลงศรแซมเกมบุบผา

ศรศักดิ์ปักอยู่แทบอุรา

หอมชื่นนาสน่ายินดี

ตั้งแต่ประสพพบสมร

จิตพี่ร้อนทั้งไฟ

กลัวแต่เจ้าจะไม่ไยดี

พี่จึงไม่กล้ามาวอน

ถ้ารู้ว่าน้องรักสมัคบ้าง
ที่ไหนพี่จะห่างดวงสมร
ขอเซยพอวายหายร้อน
บึงอรอย่าตัดอาไลย ฯ

เจรจา

อนุสุยา ขอเชิญเสด็จประทับให้ทรงสบายก่อน, พอให้คลาย
ววยร้อนพระวรกาย. บนแท่นศิลา^๕นั้น^๕แน่นะเพคะสหาย, เย็นไม่มีที่
ไหนสู้; จึงได้จัดให้เป็น^๕ที่แม่โถม^๕ตรูมานอนพัก^๕อยู่^๕ที่นี่.

ทุษยันต์ (นั่งบนแท่น, แล้วพูดขม ๆ.) ขอบใจ! จริง
ของหล่อน, สบายดี. ทั้ง^๕ร่ม^๕ทั้ง^๕เย็น. แต่ทำไมต้องล้อเล่น^๕เช่น^๕นี้ให้
น้องหล่อนอาย? หล่อนเองก็^๕ยัง^๕สาว^๕แล้ว, แต่ไม่^๕เคย^๕รัก^๕ผู้ชาย^๕บ้างหรือ
อย่างไร?

อนุสุยา อัย! ที่^๕นี้^๕ไม่มี^๕ใคร, มีแต่พวกฤๅษี^๕ชี^๕บ่า. ดูแต่แม่
ศกุนตลา^๕สิ^๕เพคะ^๕ยังไม่^๕เคย^๕รัก^๕ผู้ชาย. จนพระองค์^๕เสด็จ^๕จาก^๕ลา^๕ลาย^๕เข้า
มา^๕ที่^๕นี้. นาง^๕ก็^๕จับ^๕ใช้^๕ไป^๕ทัน^๕ที่^๕จน^๕ไม่มี^๕ยา^๕จะ^๕รักษา. เห็นอยู่^๕แต่^๕พระ^๕จอม
ภารานัน^๕แหละ^๕จะ^๕เป็น^๕แพทย์^๕พิเศษ^๕พอ^๕รักษา^๕ได้.

ปียวาท หล่อนละก็พูดมากเกินไปไม่^๕เข้า^๕เรื่อง! ประเดี๋ยว
เจ้านาย^๕เรา^๕จะ^๕ทรง^๕ขึ้น^๕เคือง^๕กริ้ว^๕เรา^๕ไม่^๕เข้า^๕การ. ที่^๕จริง^๕เรา^๕ก็^๕มี^๕งาน^๕ที่ยัง
จะ^๕ควร^๕ทำ^๕ต่อไป; ไป^๕เถะ^๕หล่อน, ไป^๕รด^๕ต้น^๕หมาก^๕ราก^๕ไม้^๕กัน^๕ทาง^๕โน้น.
(นาง^๕พี่^๕เลียง^๕ทง^๕สอง^๕เข้า^๕โรง.)

บทร้อง-ทูลขยันต์ (ชาตรีใน)

๑ โนมเนลา

นางเยาว์ย้วยวนเสนหา

กามะเทพแผลงศรบุษบา

ต้องอุราเรียมไหม้ทั้งไฟกล้วย

ยามพี่แรกเห็นอนงค์นาง

พี่เหมือนทวงต้องศรแทบอาสัญ

ยีนึงพิศพิศพิศพรุด

เลอสรูปเรียมเอี่ยมอุไร

หอมกลิ่นมัลลิกาจำปาทอง

หอมสูกลิ่นน้องพี่ไม่ได้

หอมกลิ่นบุหงาซาไป

หอมกลิ่นอรไทยไม่ลาลด

ริน ๆ ชื่นจิตติดอารมณ์

มิได้ชมจิตซ้ำกำสท

ขอเชิญน้องน้อยช้อยชด

เผยพจน์ให้เรียมได้ยินดี ฯ

บทร้อง - ศกุนตลา

(ปิ่นดลิ่งนอก)

๑ ผ่านฟ้า

พระช่างเจรจากระไรนี้ (ลูกจากเตี๋ยง)

พระก็รู้ว่าตู่ชาน

อยู่พงพีไม่เคยพบผู้ชาย

เคยพบแต่พวกชีพราหมณ์

กับพวกทาสเลวทรามทั้งหลาย

พระปิ่นโปรยออกชาย

ซ้ำหรือจะหมายเป็นคู่ครอง

ในพระนิเวศน์เขตวัง

พร้อมพรังพระสนมทั้งผอง

รู้จักแต่งแป้งผัดนวลล่อง

เครื่องประดับแก้วทองวราภรณ์

ต่างตนรู้จักปฏิบัติ

สารพัดชั้นเชิงเรีงสมร

ชานชาวป่าพนาคร

ไหนจะสู้บังอรที่วังใน ฯ

บทร้อง-ทุกข์ยันต์

(ไอ้โลมโน)

๑ ขวัญฟ้า

ไฉนหล่อนแสรังว่าฉันได้

แสนสาวสุรางค์ช่างเป็นไร

ตัวพินไชว์ไม่นำภา

ขอแต่ภิรมย์ชมชิต

จุมพิตแต่แก้วกนิษฐา

เป็นคู่สามีภริยา

จนกว่าจะสิ้นชีวัน

เจ้าจะหนีพี่ไปไม่เมตตา

เหมือนจะเกล้งเช่นฆ่าให้อาสน์

ขอเชิญนั่งเคียงเคียงกัน

พอสันต์เกษมเปรมปรีย์

ช่างกระไรใจก็จะเพิกเฉย

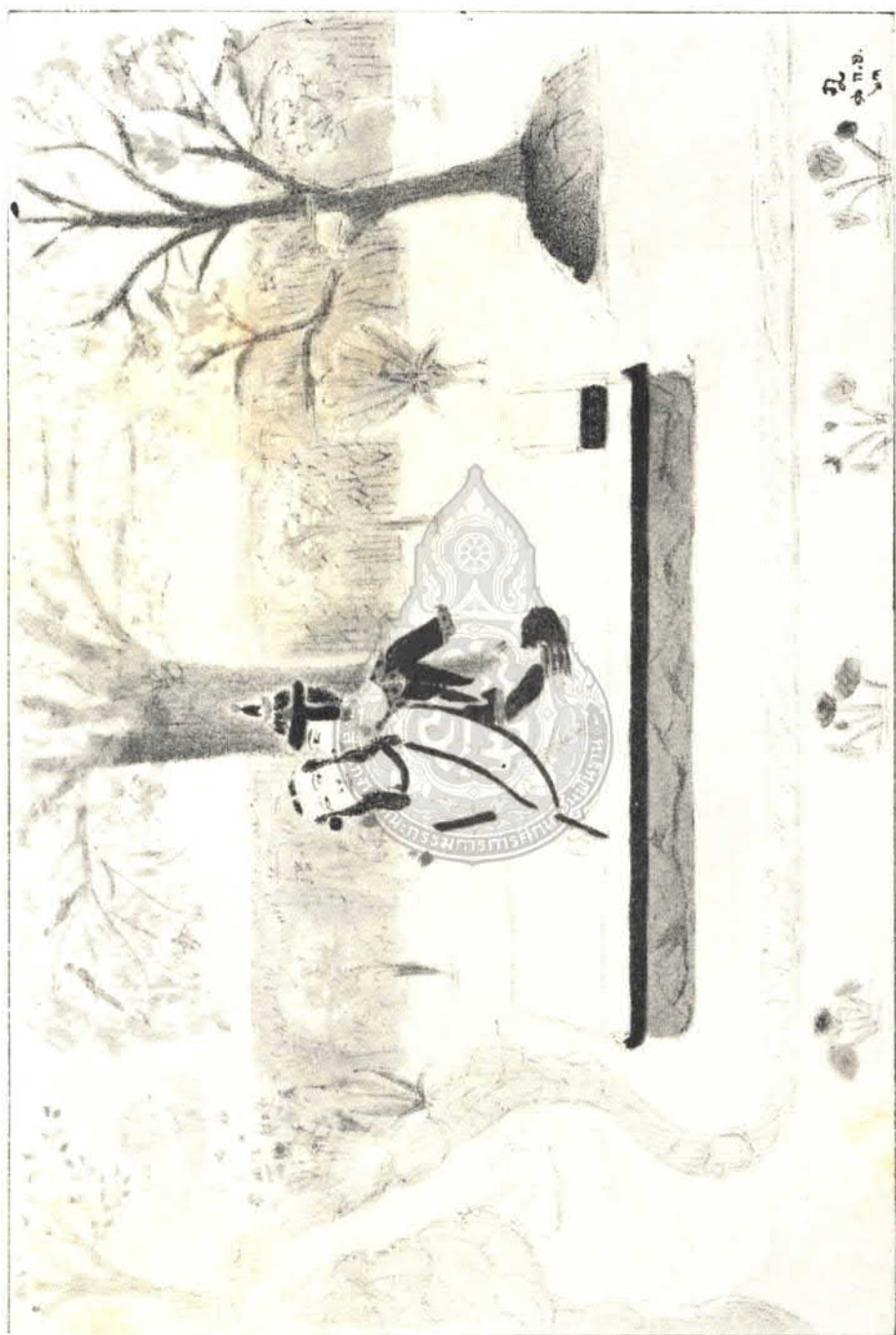
จะไม่ยอมให้เซยหรือโฉมศรี

พี่เหมือนนภุณวินชยินดี

ที่กลืนเกษรสุมนา ฯ

เจรจา

- ศกุนตลา ดูสิน่าว่ากาญจนาพรผ่านเฝ้า,
 ข้างมาเฝ้าเข้ายวลกวนนั๊กหนา.
- ทวยบันด์ เพราะความรักเจ้าแก้วเววตา
 จึงหาญกล้าเกี่ยวกวนแม่นวลโย.
- ศกุนตลา เปนสัตรีเช่นนี้ลำบากแท้!
- ทวยบันด์ พี่รังแกรังหยาวสาวเมื่อไหร่?
- ศกุนตลา ถ้าแม้ว่าพระประสงค์จำนงใจ,
 เหตุไฉนไม่รอขอมุนี?
- ทวยบันด์ พระสัทธาเวลานี้ ไม่อยู่.
- ศกุนตลา พระจะหลอหลับคุณไม่ควรที่.
- ทวยบันด์ พี่เชื่อใจแน่นว่าพระมุนี
 ใจดีคงจะไม่ทักทาน.
- ศกุนตลา จะภิรมย์ชมชโยโดยลำพัง,
 หม่อมฉันยังกริ่งจิตคิดถึงท่าน.
- ทวยบันด์ อันองค์กัณณะสัทธาจารย์
 พี่เชื่อว่าท่านไม่ขัดใจ.

ประเพณีคนธรรพ์ในชั้นฟ้า
 ก็เลือกคู่สู่หากันเองได้;
 แม้เราปรองดองตั้งใจ
 ควรจะใช้อย่างเยี่ยงคนธรรพ์.
 นื่องจะทำอีกเอื้อนเชื่อนไฉน,
 หรือว่าไม่เต็มใจเกษมสันต์?
 เสียแรงพิสมัยรักครัน,
 นื่องหรือจะยืดยันไม่ยินดี.
 ไม่ช้าพียาจะต้องพราก,
 จะต้องจากวนิตามารศรี;
 มาเถิดโฉมตรู่คู่ชีวิต
 มาที่แผ่นผ้าน่าสราญ ฯ (พานางไปนั่งแท่น)

บทร้อง—คนเสียงร้องในฉาก

(บุ๋ง)

๑ กลิ้งเกล้าเกล้าโลมโฉมยง
 อึงอังก์กรกอดยอตสงสาร
 เหมือนแมลงภู่มุ่ตมบุหงาบาน
 รักสร้านทราบทรวงดวงกมล

ลมพัดกลิ้งผกามากลัว

ฟ้าร่วไปรยปรอยดังฝอยฝน

มาลีนน้ำใสไหลวน

ทั่วทั้งสากลก็ยินดี ฯ

(พิณพาทย์ทำโลม, พระนางรำทำโลมจนจบ.ตระนอน.)

[ปัดม่าน]

จบตอนที่ ๑

ตอนที่ ๒

องก์ที่ ๑

ฉากที่ ๑

ห้องในกุฎีที่อยู่ของศกุนตลา

(เมื่อเปิดม่าน ศกุนตลานั่งเตียง, อนุสุยาขับปี่ยาว
นั่งกับพื้น, จัดดอกไม้)

บทร้อง - ศกุนตลากับอนุสุยา

(สรภัญญะ)

ศกุนตลา	๑	อ้ากรรมะบันดาล	ฤ็พระหารประหัตตู
		ช้าน้อยละห้อยอยู่	ณพระนั้สพระนาลี
	๑	ห่างองค์พระยอตร์รัก	วรอัคคะสามี
		โศกศัลยะพันทะวี	กลซีพจะวายวาง
	๑	อ้าองค์พระทรงขัณฑ์	ฤ็พลันจะจีตจาง
		ลีมรักสมัคหมาง	ก็สะกุนตะลาตาย
อนุสุยา	๑	แม่เอยจะคร่ำครวญ	บมิควรรนะโฉมฉาย
		อันองค์พระภุสสาย	ฤ็จะลีมพระชายา

๑ พระคงจะมีกิจ	กรณีเยนนานา
มีอาจเสด็จมา	ณพระนัสนาคร
๑ โฉมยงประกอบชั้น	ติและคอยพระภุช
ไม่ข้าสโมสร	ณนิเวศะวังใน ฯ

เจรจา

ศกุนตลา อันพี่สาวกล่าวพลบขอบใจนัก;
 แต่โรครักนี้แรงหาน้อยไม่,
 ร้ายยิ่งกว่าโรคาอย่างใด ๆ,
 ยิ่งกว่าไข้จับหนาร้าวราญครัน.
 แม้มิได้ชื่นชมให้สมจิต
 เหมือนเพลิงพิชเฝ้าอรุณาทบอาสน์,
 ไม่เห็นหน้าคู่รักเพียงสัปดาห์
 จิตก็พลันร้อนผ่าวราวอักษะ.
 นื่องจะต้องเข้าห้องกุฎีใน
 และนบไหว้แม่เจ้าลักษมี,
 เพื่อพระองค์นั่งลักษณภควดี
 จะทรงพระปราณีให้สมปอง.

อนุสุขา ก็แล้วหล่อน, หมั่นวอนพระแม่เจ้า,
 จะสร้างเศร้ามลที่หม่นหมอง.

พี่ก็จะประนมกรวอนแทนน้อง
ให้ทรมามชฌมปองมิซ้ำที.

(ศกุนตลาเข้าโรง)

ป๊วยาท

ที่จริงฉันก็พลอยนึกรำคาญ,
ดูเจ้านายนั่งนานเกินนักนี้;
หรือเหตุด้วยคำแข่งพระฤษี ?

อนุสุยา

อื้อ! เรื่องนั้นไม่ดี, อย่าอิงไป.

(โคตมีพราหมณ์เฝ้าออก)

โคตมี

ป๊วยาท! อนุสุยา!

แม่ศกุนตลาหล่อนอยู่ไหน?

ป๊วยาท

หล่อนเข้าไปในที่กุฎีใน

เพื่อกราบไหว้องค์พระภควดี.

โคตมี

ก็ดีแล้ว, นางแก้วหล่อนศรัทธา.

บัดนี้ข้ารับบัญชาพระฤษี,

ว่าวันนั้นฤกษ์งามยามดี

ท่านจะส่งบุตรีเข้าวังใน.

ป๊วยาท

อื้อตายจริง! ยิ่งนึกยิ่งใจหวาด.

กรรมจริง ๆ !

โกตมี

บิ๊วาท; เป็นไฉน

จึงกล่าวว่าหวั่นหวาด, ประหลาดใจ?

ทำไมต้องทำหน้าตื่นเช่นนั้น?

มีเรื่องราวอะไร, เล่าให้บ้า;

อย่าชักช้า.

บิ๊วาท

ไม่ใช่เรื่องของจินนถาม

อนุสุยา, บ้าจะพลัน

ได้ทราบเรื่องอัศจรรย์เป็นพันไป.

อนุสุยา

เอาเถอะกะ, ฉันจะเล่าทุกสิ่งสรรพ,

จินนถามก็บ้าเป็นผู้ใหญ่;

เมื่อพลั้งพลาดขาดเกินณข้อใด

ขออภัยหลานเขลาเบาปัญญา.

เมื่อหลายเวลาล่วงมา

ได้เกิดมีเหตุการณ์ร้ายหนักหนา

โกตมี

เอ๊ะ! เกิดเหตุอะไร? ไฉนบ้า

มิได้รู้จักจาในครานั้น.

อนุสุยา

เพราะเหตุเกิดแต่เวลายังเข้าตรู่,

ยังมีคอยู่ไม่มีสุริยฉัน,

จินนถามกับบิ๊วาทนั่นเท่านั้น

ถือกระจกไปด้วยกันเก็บดอกไม้.

เดินไปหน่อยก็ได้ยินเสียงสำเนียง
 ชายร้องเรียกอยู่ที่หน้าศาลาใหญ่;
 เวลานั้นแม่ศกุนตลาไซ้
 หล่อนนอนหลับอยู่ในห้องกุฎี.
 ตีฉันรู้ว่าหล่อนไม่สบาย
 จึงได้รับฉันทายไปแทนที่,
 แท้มีทันถึงเลยคะ, พระฤๅ
 ท่านก็มีสิงหนาททวาทมา.

โคตมี

ฤๅไหน ?

อนุสุยา

พระทรวาส.

โคตมี

เจ้าประคุณ !

ท่านเฉียวฉนวนกับไฟที่ไหม้ป่า.

อนุสุยา

ตีฉันเกือบถึงบรรณศาลา

ได้ยินเสียงพระสัทธาท่านแข่งกัง.

โคตมี

กรรมจริง ๆ !

อนุสุยา

ยี่งนี่ก็ยี่งชนพอง,

แสนสยของตัวแข่งราวเป็นงั่ง.

โคตมี

ท่านกล่าวแข่งว่ากระไร ?

อนสุชา

หลานไต้ฟง

ยังจำคำไต้กล่อง, สองว่าดู.

“๑ สาวงามหายามบังอาจ ประมาทคนเช่นตัวกู
 ปล่อยให้มายืนอยู่ บ่มีออกมาต้อนรับ
 กุสึเปนนักบุญ สิริสุนทราศรรพ
 สมควรจะได้รับ ความเคารพนบประนม
 ฤๅสุจะทอดทิ้ง กิจการประชุม
 ปล่อยใจใฝ่อารมณ์ รำพึงถึงแต่ชู้ชาย
 ทั้หนักุสาบสุ ขอให้ชู้ผู้มาตร์หมาย
 เลิกคิดถึงโฉมฉาย และลืมมิตรทั้งปลึกทั้ง
 จะกล่าวเตือนสักปานใด อย่าจำได้เลยสักสิ่ง
 จงลืมสมรมิ่ง มิตระหมคนปางหลัง
 เหมือนนั้กสุราเมา นิหะตื่นขึ้นจ้งจ้ง
 ลืมพจะนาทั้ หมดที่กล่าวยามเฮฮา”

โคตม

ช่างว่าไต้, กระไรไม่สงสาร.
 สิทธาจารย์นี้ไซ้ไรใคร ๆ ว่า
 ท่านเปนเจ้าโทโสเต็มประดา.
 เออแล้วหลานพุดจากตอปล้นใด?

อนุสุยา

ดิฉันรีบไปบังคมก้มกราบวอน,
แต่ท่านโกรธเป็นไฟฟอนไม่รับไหว;
ท่านหันหน้าตั้งท่าจะเดินไป,
ดิฉันกอดบาทไว้แล้วเรียนความ,
ว่าศกุนตลามารศรี
มิได้มีจิงจิตกิดหยาบหยาม,
มิไครักหนักใจดังไฟลาม
จึงโหมงามโสภณาลัยพันที.
มิรู้ว่าสัทธามาอาศรม,
ถ้ารู้คงมาบังคมมุนีศรี,
เพราะศกุนตลานารี
นับถือพระมุนีแม่นพรหมา.

โกตม

เออช่างพูดสรรเสริญเย็นยอใหญ่.
แล้วท่านตอบว่าอะไร ?

อนุสุยา

ท่านตอบว่า
“ไม่เกล้งก็แล้วไป; แต่วาจา
ที่ถูกกล่าวแล้วน่าย่อมย็นยง.
เอาเถิดกูให้อภัย, และให้พร:
ยามบังอรพบผัวผู้รักหลง,

ถ้าเขาเห็นแหวนมณีที่โฉมยง
ได้เมื่อยามใจลงปรองดองกัน,
เมื่อนั้นแลให้เขารำลึกได้
ว่าเป็นคู่รักใคร่เกษมสันต์."

โคตมี ก็นางได้รำมรงค์ของทรงธรรม
ให้ยามรักสมัคกันหรือฉันใด ?

อนุสุยา ได้เจ้าข้า, กลยาสรวมไว้มนั้น
ทุกคืนวันบ่มีห่างนิ้วนางได้.

โคตมี ถ้าเช่นนั้นจะเป็นอะไรไป,
ดูจะไม่ต้องวิตกวิจารณ์เลย.
พอพระเห็นรำมรงค์งจำได้,
อย่าร้อนกร้อนใจจะหลานเอ๋ย.
และศกุนทลาผู้ทรมานเขย
ไม่รู้เหตุนี้เลยหรืออย่างไร ?

อนุสุยา หล่อนไม่รู้, หลานดูไม่ควรเล่า,
เกรงว่าหล่อนจะเศร้าอารมณ์ใหญ่.

โคตมี เอาทีแล้ว, ทรมาสงวนนี้มนวลโย
จะได้ไม่หนักใจเกินการ.
เมื่อเดินทางต่อไปในไพรสณฑ์
บ้างจะคอยป้องกันทุกสถาน

มิให้พระร่ำมรงค์ของภูบาล
 ห้างเหินองค์นงคราญสักนาที
 เออที่นี่แม่ศกุนตลา
 เมื่อไรจะออกมาสักทีนี้.
 หล่อนอายุจะยืนดังหมื่นปี!
 พอพูดถึงโฉมศรีก็เดินมา.

ป๊อวาท

(ศกุนตลาออก, เห็นโคตมก็ไหว)

โคตม

แน่หลานยา, บ้านำข่าวมาแล้ว,
 โฉมเฉลาจงโสมะนัสสา;
 เดียวนี้พระมุนีผู้บิดา
 จะให้ข้าพาเจ้าเข้าวังใน

ศกุนตลา

นี้ก็แลเห็นชัดถนัดดี
 พระลักษมีการุณหาน้อยไม่.
 ตัวหลานนี้มีบุญเป็นพันไป
 จึงมาได้เป็นบาทบริจา
 แห่พระจอมธรณินทรผู้เป็นรัฐ
 จอมกษัตริย์วงศ์จันทร์หรรษา,
 หลานตั้งใจประดิบัติพระภัสสรา
 ให้สมที่พระเมตตาปราณี.

โคตมี ตีแล้วแม่ศกุนตลา,
 ตัวของป้าตีใจด้วยโฉมศรี.
 นี่แน่แม่เล็ก ๆ จำอย่าซ้ำที,
 ช่วยแต่งองค์เทวีวิลาวัณ.
 หยิบสุคนธ์ปนแป้งน้ำมันหอม.
 อนุสุยา ดินันเตรียมไว้พร้อมทุกสิ่งสรรพ.
 โคตมี จงแต่งองค์โฉมเฉลาเสาวพรรณ
 ให้งามสรรพสมควรเป็นเทวี.

(อนุสุยาเรียกนางกำนัลเชิญเครื่องแป้ง, ผ้านุ่งห่ม, ฯลฯ
 ออกมา, และอนุสุยากับป้าช่วยกันแต่งตัวศกุนตลา ใน
 ระหว่างบทร้องต่อไปนี้.)

บทร้อง — อนุสุยากับพวกนาง (ชมตลาด)

๑ ชำระสระสนานสำราญองค์
 ชักสีโฉมยงผ่องฉวี
 สุคนธ์ทาลูบไล้อินทรี
 หอมกลิ่นมาลีที่ปรุ้งปน
 จัดแต่งเกศากาแซม

ผัดหน้าแหล่ด้วยแป้งปั้น

อัญชันทาคว้นกมล

ไครยลก็ย้อมพึงใจ

นุ่งผ้ายกทองผ่องพรรณ

ซึ่งนางฟ้าจัดสรรเอามาให้

ห่มผ้าปักทองผ่องอุไร

วิไลเหมือนอย่างนางฟ้า

ประทับรัตนาวราภรณ์

ทองกรรหมันรังคัมภีร์

งามละม่อมพร้อมพริ้งทึงกายา

ดวงสุตาไปเฝ้าพระทรงพรต ฯ

(เพลง. โคตมีพรหมณีนำนางหน้า, แล้วถึงศกุนตลา, อนุ-
สุชา, ปิยวาท, และนางกำนัล. ราพอสสมควรแล้วหายเข้าโรง.)

ฉากที่ ๒

ริมฝั่งน้ำมาลินี

(พระกัณณะมุขินั่งอยู่บนแท่นศิลาใต้ร่มไม้, มีกองกุณฑล
จุดไฟอยู่ตรงหน้า, กับมีฤๅษีอีกตน ๑ นั่งกับพื้นข้างขวา กุณฑล
หยอดน้ำมันเนยและแต่งไฟ.)

(นางโคตมำนำสกุนตลาออกมา, พร้อมด้วยขณูสุยา กับ
 บัษวาท. พินพาทยลงมาแล้ว, สรรณเคสรพกับสารทวัตจึงออกมา.
 ทุกคนนั่งตามสมควร, เพื่อฟังโอวาทแห่งพระกัณณะ.)

บทร้ออง — พระกัณณะ

(จินขวัณอ้อน)

๑. จุก่อนเจ้าสกุนตลา
 ผู้ยอศเสนหามารศรี
 ขอเจ้าจงไถ้อยติ
 ทั้งมีความสุขทุกคืนวัน
 ขอให้บินไปรพภพนาถ
 บำรุงเลี้ยงสุดสวาทเกษมสันต์
 จงมีโอรสเทชนันต์
 เปนจอมจักรพรรดิภุชชั
 จุก่อนเทวาทุกราตี
 พระพนศบตีเปนใหญ่
 ข้าขอฝากองค์อรไทย
 อย่าให้มีภัยแผ้วพาล
 จงคุ้มครองนางหว่างวิถิ
 จนถึงธานีไพศาล

ขอองค์ลักษมีนงคราญ
ช่วยอภิบาลเอื้อเฟื้อทุกเวลา ฯ

(พราหมณ์เข้าโบล)

๑ อนึ่งพึงจำคำสอน

บงอรผู้ยกเสนาหา

จงเฝ้าปรณิบัติภักตยา

อย่าทำให้ช้องชังใจ

ถึงแม่เธอมีเมียอื่น

สักพันหมื่นคดหึงสให้จงได้

อย่าปากจัตคังข้างกับผู้ใด

ตั้งใจมั่นอยู่ด้วยภักติ

จงตั้งจิตเมตตาแก่ข้าทาส

อย่าทวาดอย่าบ่น จู้จ

ใครผิดค่อยสอนค่อยตี

ใครดีบำเหน็จให้ควรการ

อย่าเห็นแก่ตัวมัวหาสุข

ท่านทุกข์เจ้าทุกข์ด้วยกับท่าน

เมียก็เป็นที่ขึ้นบาน

เมียคร้านเปนเสนียดครอบครั้ว ฯ

บทร้อง-ศกุนตลา

(คนาว)

๑ พระบิทร

ข้าค่านับรับพรไว้เหนือหัว

อาลัยใจสั่นระร่ว

เนื้อตัวเยือกเย็นทวไป

จำใจแล้วลูกต้องจำลา

ส่งสารพระบิดาเฝ้าทูล

ตงแต่บัดนี้ต่อไป

จะมีได้เห็นหน้าช้าน้อย

ไอ้พระบิดาอยู่อาศรม

พระจะกรมตรอมจิตคิดละห้อย

ลูกมีควรจะทำน้ำเนตรข้อย

มีควรให้พระพลอยอนาทร

ครึ่งนี้เป็นกรรมต้องจำพรากร

ถึงยามจากลูกพลีละเหย้อ่อน

ขอกราบแทบบาทาพระบิทร

ลาก่อนลูกน้อยต้องจำไกล ฯ (โอด)

บทร้อง—พระกัณวะ

(ทองย่อน)

๑ ลูกรัก

ผิวพัคตร์เจ้าจะหมองเพราะร้องไห้

อันบิดาจำนงส่งลูกไป

ก็เพราะหวังตั้งใจให้ได้ดี

ลูกเคยเป็นบุญเจ้านักหนา

จะได้เป็นชายาเฉลิมศรี

ของพระปิ่นจันทรวงศ์ทรงฤทธิ์

ผู้มีบุญล้ำค่าโลกา

อันพ่อไต่เลี้ยงเจ้าแต่เยาว์ไฉ่

ก็หวังได้ชมบุญในเบ้องหน้า

อันสตรีรูปงามยามอาวาท

ก็ต้องจากบิดาอย่าอาลัย ฯ

บทพากย์—พระกัณวะ

๑ ทูก่อนเจ้าพราหมณ์คู่ ผู้จะพาธิดาไป

ถวายเป็นองค์พระทรงชัย สรรวาชะทรงธรรม์

๑ ขอทูลพระผู้ทรง สิริราชมหิศวรรย์

ว่าองค์พระวงศ์จันทร์ ทรงเมตตาธิดา

๑ พระองค์ทรงร่วมรัก	สมานสมัคกับโฉมตรู
กุทราก็ตัวกู	มนัสน้อมประนอมใจ
๑ พระองค์เป็นโปรพ	ตระหลบเกียรติบรรภาไกล
โปรตปรานธิดาไซรั	กุก์พลอยขึ้นฤดี
๑ อันองค์พระพรหมา	เมตตาเธอทั้งสองศรี
บันทาลสวัสดิ์	ให้ร่วมรักสมัคสมาน
๑ ขอพระจันทรวงศ์	จงทรงรับเยวมาลย์
ไว้ในราชฐาน	เป็นชายาร่วมฤทัย ฯ

(สรวนคะลกับสารทวัดไหว้รับคำพระกัณเฑาะ แล้วชวนนางศกุนตลาให้ไป. ศกุนตลาคลานไปกราบพระกัณเฑาะอีกครั้ง ๑. โอด. แล้วจึงลาไป. เสมอ. ต่างคนต่างเข้าโรง.)

ฉากที่ ๓

ห้องพระโรง, กรุงหัสติน

(ท้าวทุษยันต์นั่งอยู่บนแท่น, มีร่มขาวบังก้น, มหาเดเล็กอยู่งานเส้าจามรีคน ๑, อยู่งานพัดคน ๑, กับมีขุนนางนั่งเฝ้าอยู่ตามตำแหน่ง. แล้ววาทายนจึงออก, คลานเข้าไปถึงหน้าที่นั่งและถวายบังคม.)

เจรจา

วาตายน ขอเถอะ, มีพราหมณ์มาสองตน,
 กับนารีสองคน, คนหนึ่งผู้ใหญ่,
 อีกคนสาว, กล่าวว่ามาแต่ไกล
 จากเชิงเขาหิมาลัยถิ่นกัณธาร,
 จะขอเฝ้าทูลลอองธุลีพระบาท
 บรมนาถจอมนรามหาศาล,
 รับฉันทะองค์พระกัณเฑาะจารย์.
 สุดแท้แต่ภูบาลจะปราณี.

ทฤษัณต์ เออ, จงบอกโสมรตปุโรหิต
 ให้ทำกิจประจุมสมกวรที.
 แล้วรีบเชิญเขาเข้ามาในที่นี้.

วาตายน พืจะเข้า.

ทฤษัณต์ อย่าเข้าที, เชิญเขามา.

(วาตายนเข้าโรงไปนำโสมรตปุโรหิต, โคตมีพราหมณ์,
 สกุนตลากับพราหมณ์ทั้ง ๒ ออกมา, และต่างคนนั่งตามที่นั่งที่อันควร,
 คือโสมรตกับวาตายนไปนั่งคู่กันที่หัวแถวขุนนาง, และโคตมี,
 สกุนตลา, กับ ๒ พราหมณ์นั่งต่อลงมาเป็นลำดับ.)

บทร้อง - ทุษยันต์ กับ พราหมณ์
(เขมรปากท่อ)

ทุษยันต์

๑. ดูก่อนสองพราหมณ์และนารี
ท่านมาครานี้ในแนวป่า
เป็นที่เกษมสุขทุกเวลา
หรือว่ามีเหตุอนาทร

พราหมณ์

ท้าว! อันพระบารมี
ปกเกล้าแก่ศีลโมสร
เดินทางกลางป่าพนาดร
บมิได้เดือดร้อนอย่างใด

ทุษยันต์

ตัวท่านเป็นทูตพระตาบส
พระทรงพรอยู่ดีหรือไฉน
หรือว่ามีเหตุเภทภัย
ร้ายด้อย่างใดแจ้งคดี

พราหมณ์

ณอาศรมรมยาในอารณย์
เป็นที่เกษมสันต์สุขี
องค์พระกัณณะมุณี
เรอนั้นอยู่ดีไม่มีภัย

ขอให้พาทิดาโฉมฉาย
มาถวายทรงฤทธิอติศัย
อีกทั้งส่งทูลพระทรงชัย
ขอให้ทรงสดับวาจา ฯ

บทร้อง - พราหมณ์

(สามไม้ใน)

๑ พระจันทร์วงศ์ทรงขรรค์
กับนางนวลจันทร์เสนาหา
ได้ร่วมรักสมัคสมานมา
พระสิทธิายินยอมด้วยยินดี
พระภูมินทร์เป็นปิ่นโปรพ
เกียรติตระหลบทั่วธรณีศรี
โฉมศกุนตลานารี
คือสัตว์ผู้ยอดนคราญ
พระพรหมาเมตตาทั้งสองศรี
จึงบันดาลสวัสดิ์สองสมาน
ขอพระองค์จงรับเขาวมาลย์
ไว้ฐานชายาร่วมฤทัย ฯ

บทร้อง — ทุษยันต์

(นาคราช)

๑ ประหลาดเหลือ

ไม่น่าเชื่อว่าจะเป็นเช่นนั้นได้

ยิ่งเลวโฉมงามทราบดี

ยังมีใจจงนสนเท่ห์นัก

นี่แน่พราหมณ์มีความเข้าใจผิด

เราเพิ่งพิศนางกูไม่รู้จัก

จริงแล้วโฉมของนางลักษณะ

ผ่องพักตร์ผิวพรรณดังจันทร์

แต่กษัตริย์ฤาจะเป็นผู้

ซึ่งคู่ชายอื่นเสนาหา

ที่จริงนางงามควรเป็นขวัญตา

แต่จะเคยเห็นหน้านั้นไม่มี

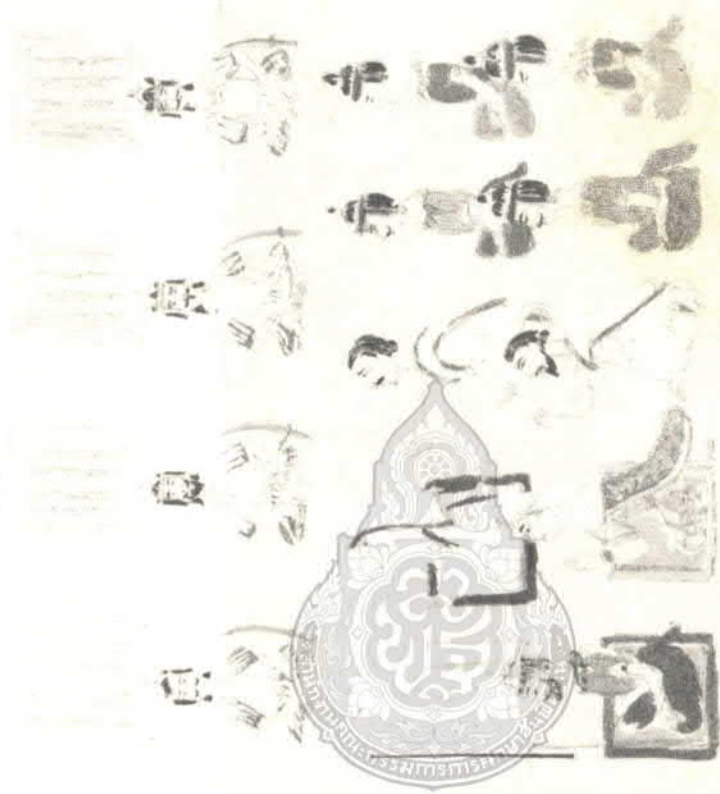
ตัวเราเป็นเผ่าพงศ์กษัตริย์

จะรับนางเซซัดไม่ควรที่

โฉนพราหมณ์คู่เล่นกันเช่นนั้น

ข้ามใช้สามีนองนวลจันทร์ ฯ

၁၆
၁၇၀၈

บทร้อง-โคตมี

(แป๊ะสองชั้น)

๑ ข้าแต่ภูวนทร์เดชกำแหง
หม่อมฉันจะทูลแถลงไม่เสร้างสร
ขอพระองค์ทรงค้ำถึงครานี้
เมื่อทรงธรรมเสด็จไปในพงพี
ไต่เสด็จไปสู่พระอาศรม
อันร่มรมย์ของพระมหาราช
ทรงประสพพบตัวแม่สาวนี้
ริมฝั่งมาลินีชลธาร
ไต่ทรงชวนภวรมย์สมสอง
เป็นคู่ครองร่วมรักสมกัสมาน
สมรสอย่างคนธรรพสรวพรพ
ขอภูบาลวิภาหิให้จงดี ฯ

เจรจา

ทูลยันต์

เอ๊ะ ! อย่างไร ?

อัครมรรยเหลือใจ ! ไฉนนี้ ?

ศรรณกะธพ

พระองค์ถวายพระเมตตาทำนองนี้,
จะขับไล่ไม่โยตีรับรอง.

กูจะผิดคลองธรรมจริยา

แห่งราชาเชือกษัตริย์ทั่วทั้งผอง.

ทুষยันต์ ขอรักยเกิดพราหมณ์, ความมุ่งปอง
ของท่านกล่าวเช่นนั้นได้อย่างไร ?

ศรณเครพ เช่นนั้นสิ ! พระองค์ผู้ทรงราชย์
ก็มัวเมาในอำนาจอันเป็นใหญ่,
จนทรงลืมนิยาม, พระหฤทัย
ก็อาจพลิกแปลงไปได้ทุกทาง.

ทুষยันต์ คุณหรือพราหมณ์ !
ช่างกล่าวความเหิมหาญ, ท่านพูดขวาง.
แต่ท่านเป็นพราหมณ์ผู้มีเวทศักดิ์,
จะพูดพรางเพลงพลิกกระดิกไป
เราก็จำต้องนิ่ง, กริ่งเกรงบาป.
ท่านพูดหยาบเรือกดอโทษให้.

ศรณเครพ นี่แน่ศกุนตลาจงว่ไป,
ทูลเองบ้างเป็นไร, ลองดูที.

บทร้อง-ศกุนตลา

(คำหวาน)

๑ โอไว้ทรงภพอปรพราช
องอาจทั้งพระยาราชสีห์
เสด็จยังฟากฝั่งมาลินี
แทบที่สำนักสิทธิอาจารย์

รื่น ๆ ชื่นจิตติคณาสา
 หอมกลิ่นมัลลิกาอ่อนหวาน
 ภูมิรินกลวกลิ่นสุคนธ์ธาร
 กลิ่นประสานรสรักสมัคกัน
 โอว่าบุษปากลิ้นหอมโหย
 มารารอยราวสนิยามวสันต์
 โอ้รักหักได้ในเร็วพลัน
 ยังมีทนจะได้อีกเตือน

(โอบ)

๑ โอ้ศกุนตลานิจจาเอ๋ย
 กระจาโรเลยอาภัพกว่าเพื่อน
 เสียแรงรักมั่นใจไม่แซ่เขื่อน
 รักมาเดือนลับไปไม่นำภา ะ (โอด)

บทร้อง-ทูลขยันต์

(พรหมณเด็ดนาเต้า)

๑ เก่งจริง

เปนยอดหญิงแสนกลพันจะหา
 นางนี้ช่างพูดเต็มประดา
 กลางป่าไคร้ฝักฝนนาง

คุชัชุลมุนวุ่นวาย
 ช่างไม่นึกกลายใจบ้าง
 ขอเลิกกันเท่านี้ทีเถิดนาง
 จะเป็นอย่างเยี่ยงชั่วต่อไป ฯ

เจรจา

ศกุนตลา

ราชา !

จะว่าข้ากล่าวแกเล่นโน่น ?
 ข้ามีธำมรงค์ของทรงชัย
 ประทานไว้เพื่อเป็นพยานรัก.

(แลดูนิ้วไม่เห็นแหวน, ตกใจ. พูดกับโคตมี.)

ตายจริงบ้า ! ข้ายังจำได้,
 นิ้วนี้ ไซ้ธำมรงค์ของทรงศักดิ์ ;
 แหวนหายไปเมื่อไร, เอะใจนัก !
 ใครแอบลักเอาไป ?

โคตมี

ไม่ได้การ !

ตลอดทางเวลาเดินป่าดง
 บ้างยังเห็นธำมรงค์อยู่นะหลาน ;
 บ้างได้คอยระวังกลางทางกันดาร
 จนถึงศักราวะตารศาลเทวณ.

หล่อนักนั้ยุมะนามารตเศียร
ที่ตำบลสะจีเตียร์, และที่นั่น
ธำมรงค์ขององค์พระทรงขรรค์
คงหลุดตกไปพลันในท้องธาร.

ทุษยันต์

(ตบมือหัวเราะ) น่าขัน !

ช่างนักกันมาตุ้มเหิมหาญ,
ชะ ๆ เก่งแท้, แม่ตัวการ,
องค์พยานของเจ้าสืมเอามา !
เจ้าอยากได้ราชาเป็นสามี
จึงแสวงแต่งวาทีเหิมกล้า :
รูปร่างกระทัดรัดไม่ขัดตา,
เสียแต่บ้ากามาไม่มีอาย !

บทร้อง-ศกุนตลา

(โอ้ โลมนอก)

๑ ทรงภพ

ผู้ป็นโปรพญาสาย

พระองค์เองไม่มีียงอาย

พงายย่อนนอกกลอกคำ
 มาหลอกคมชมนเล่นเสียเปล่า ๆ
 ทั้งข้าคอยสร้อยเศร้าทั้งเข้าคำ
 เกิดตอกไม้ ไปคมชมนจนซ้ำ
 ไม่ต้องจดต้องจำนำภา
 เหมือนผู้ร้ายย่องเบาเข้าลักทรัพย์
 กลัวเขาจับจึงปรีไม่รอหน้า
 จงทรงพระเจริญเถิดราชา
 ข้าขอลาแต่บัดนี้ไป ฯ

บทร้อง-ทูลย่นต์

(ศัพย์ ไทย)

๑ ทูชี

นางคนนพุดจาเปนบัวใหญ่
 ยิ่งหนึ่งฟังไป ชัดใจยิ่งทวี
 นี่แน่ฟังเรา ยายเจ้าพราหมณ์
 อีกทั้งสองชี ที่พานางมา
 อันนางคนน นารีแพศยา
 พาไปเสียนา หาไม่เคื่องกัน ฯ

เจรจา

โสมรดา

ทเวะ !

จงทรงพระกรุณา, อย่าทูลนั้น.

ข้าขอกราบทูลเตือนพระทรงธรรม,

อันพระราชครูโหราจารย์

ได้กราบทูลทำนายถวายไว้

ว่าพระองค์ทรงชัยมหาศาล

ว่าจะได้มีโอรสยอดกุมาร

เป็นอุปการกิจพรตครองบัลลังก์.

บัดนี้นางศุภนวลลาวัลย์

ก็ทรงครรภ์, ข้าขอรับโคมศรี

ไปอยู่ยังเคหาภวาทวี

จะมีบุตรบุญปลอดคลอดออกมา.

ถ้าบุตรต้องลักษณะมหาบุรุษ,

มีลายกนกจักร์ผูกสุกสง่า

ขึ้นที่ทั้งสองหัตถ์และบาท,

ทูลข้าจะเคารพอภิวันท์.

จะเห็นว่านางนั้นเป็นเทวี,

มเหสีแห่งองค์พระทรงชั้นท์,

แล้วจะเชิญโคมเจลาเสาวพรรณ

รีบผายผันเข้าสู่มณเฑียรทอง.

แต่ถ้าแม่กุ่มารที่คลอดใหม่
 บมิได้มีลักษณะต้อง
 ตามแบบมหาบุรุษสุตทำนอง,
 ข้าจะต้องจัดนางส่งคืนไป

ทุษยันต์

ปโรหิต.

แม้ท่านยังมีจิตคิดสงสัย,
 จะรับนางไปเหี้ย, เราตามใจ.
 เรามอบให้เสร็จสิ้นทั้งจินดา.

โสมรต

เอวี่ เทวะ !

(โคตมี, สรรณกะรพ, ศารทวต ถวายบังคมท้าวทุษยันต์
 แล้ว, โสมรตก็พาออกจากหน้าต่ง. พินพาทยทำพราหมณ์ออก.
 พราหมณ์และนางเข้าโรง. รว. เสียงคนเอะอะอย่างแสดงความ
 ประหลาดใจ, และโสมรตรบออกมา, คลานเข้าไปเฝ้าถวาย
 บังคมทูล.)

โสมรต

เทวะ !

ขอเดชะพระบารมีปกเกล้า,
 เมื่อ^{๕๕๕}กนทกลางพระชลา
 ได้เกิดเหตุเห็นน่าอัศจรรย์.
 ข้าพระบาทนำนางศกุนตลา

ออกจากหน้าพระที่นั่งพระทรงช้าง,
แลเห็นไถ่ถนัดตาว่านางนั้น

มีทุกข์ศัลย์ โศกพันพรรณนา.

ข้าจึงตั้งสัตย์อธิษฐาน

ขอให้เทพันตาลประจักษ์ว่า

ถ้าแม่นางกล่าวจริงทุกสิ่งมา

ให้ลงปรากฏชัดณบัลลังก์.

พอชาคำก็ถนัดหทัยจรย

เวหากลุ่มช่อม้วนเหมือนเมฆฝน,

แล้วมีนางพามาจากเบื้องบน

โอบอุ้มนฤมลลับไป.

ทฤษณันต์

เออ ! ก็ศจรยเป็นหนักหนา.

คู่กลับคล้ายกลับคลาแทบจำได้;

แต่นางหายไปแล้วก็แล้วไป,

เป็นหมดห้วงหมดยเสียสักที.

(ลูกจากเตียง. พินพาทยทำเสมอ. ข้าราชการถวายบังคม.
ท้าวทฤษณันต์รำหมัดทำแล้วหายเข้าโรง.)

ปิดม่าน

องก์ที่ ๒

ฉากที่ ๑

ตลาดในกรุงหัสติน

(มีร้านขายของต่าง ๆ จัดไว้พอสมควร. เมื่อเปิดม่านแล้ว มีคนออกมาซื้อของ, และมีคนหาบของออกมาขาย. เล่นกวนมุก พอकरแก่เวลา. แล้วกุมภิลจึงออก, เอาแหวนที่ขวบอขาย, แต่ไม่มีใครซื้อเพราะเป็นของราคาแพง. บัดนี้จึงมีราชบุรุษกองตระเวนสองคนออกมา, เห็นกุมภิลบอขายแหวนก็ไปดู. พอ กุมภิลขายใครไม่ได้แล้วกำลังจะออกเดินต่อไป, พลตระเวนก็จับ.)

ราชบุรุษที่ ๑ ช้าก่อน ! แก่ไปไม่ได้.

กุมภิล ทำไมล่ะนาย ?

ราชบุรุษที่ ๒ ก็แก่เป็นผู้ร้ายนะสิ.

(แย่งแหวนไปจากกุมภิลและพิจารณาดู)

กุมภิล อ๊ะ ! จะหาความกันเช่นนั้นง่าย ๆ ใ้ได้อยู่ๆ ?

ร.บ. ๑ ยังจะต่อล้อต่อเถียงอีกฤ ? (ดี)

กุมภิล โอโย ! ทำไมตีกันง่าย ๆ ?

ร.บ. ๑ ไม่ต้องพูดทวนทูล. แก่ต้องไปกับฉัน. (จุด)

ร.บ. ๒ ร่ำไรจริงๆ (ตี)

กุมภิล โอโย ! ไม่ต้องตีตอกเจ้าประคุณ. ฉันจะไปตี ๆ. นี่จะพาฉันไปไหน ?

ร.บ. ๑ ไปหาเจ้าคุณนครบาลนะสิ. (มัดกุมภิล)

ร.บ. ๒ อ้าว, เกราะห้ที. ไม่ต้องเดินไปไหนไกล. เจ้าคุณท่านมานี่แล้ว.

(มิตราวะสุ, นครบาล, ออกมา. มีเจ้าน้ำที่ตามหลังมาอีก.)

มิตราวะสุ อะไรกันวะ ? ฎไต้ยินเสียงอะอะกันทางนี้.

ร.บ. ๑ ผมจับผู้ร้ายได้คนหนึ่งขอรับ.

มิตราวะสุ ผู้ร้ายอะไรวะ ?

ร.บ. ๑ นั้นแหละขอรับ, มันจะฉกชิงวิ่งราวหรือตัดช่องย่องเบาอย่างไรผมก็ทราบไม่ถนัด; แต่ข้อสำคัญคือจับของกลางได้กำมือ. นี่แน่ะขอรับ เหวนวนง้ายกะโต, เรือนเก้งเพ็ชรออกเบ้ง แล้วมีพระนามเจ้านายของเราจากอยู่ด้วยขอรับ. (ส่งแหวนให้นครบาล.)

กุมภิล ขอประทานโทษทีเถอะขอรับ. กระผมไม่ได้ทำผิดคิดร้ายอย่างฉกรรจ์อะไรเลย.

ร.บ. ๑ อ้อ ! ท่านมหาพราหมณ์ ! ถ้าเช่นนั้นแกได้ทำอะไร
ชอบอย่างไร. เจ้านายจึงได้โปรดปรานถึงแก่ถอดพระธำมรงค์ประ
ทานแก่ ? (เงอจะต.)

กุมภิล ฟังผมก่อนสิขอรับ. ผมชื่อกุมภิล, อยู่ที่บ้านศักราวะตาร.

ร.บ. ๒ ก็ใครได้ถามถึงชื่อเสียง หรือถิ่นฐานบ้านช่อง
ของแก ?

มิตราวะสุ ช่างเถอะ ! ปลื้มใจให้มันเล่าเรื่องของมันเอง, ข้า
อยากฟังดูที. ว่าไปสิ, อย่าปิดบังอะไรนะ.

กุมภิล กระผมเป็นคนทำมาหาเลี้ยงบุตรภรรยาโดยทางจับปลา,
ทอดแห, ตกเบ็ด, ตกปลา.

มิตราวะสุ (หัวเราะ) หากินดีจริงนะ ! ล้วนแต่ปาณาติบาต
ทั้งเรื่อง.

กุมภิล ได้ทำวैयाติเตียนผมเลยขอรับ. การสิ่งใดที่ปู่ย่าตายาย
ได้เคยกระทำมาแล้ว ลูกหลานจะละทิ้งเสียไม่เป็นการสมควร; และ
คนที่ฆ่าสัตว์ขายเลี้ยงชีพก็อาจจะเป็นคนที่มีใจกรุณาได้เหมือนกัน.

ร.บ. ๑ หรือจะโมยได้เหมือนกัน.

มิตราวะสุ เล่าต่อไปสิ, อย่าเสียเวลา.

กุมภิล วันหนึ่งผมจับปลาเทโพตัวใหญ่ได้ตัวหนึ่ง พอชำแหละ
ออกก็พบแหวนวงนี้อยู่ในท้อง. ผมเอามาขายก็พอนายทั้งสองนั้นมา

พบเข้าเลยจับตัว. จะว่าผมมีผิดก็ตรงๆอย่างไร? ผมไม่ใช่ชะโมยะ-
โจรเลย, เป็นความสัตย์จริงเช่นนี้แหละขอรับ.

มิตรวระสุ (ดมแหวน) แหวนนี้ยังมีกลิ่นคาวติด, บางทีจะ
ได้อยู่ในท้องปลาจริงตามมึงให้การ.

ร.บ. ๑ ก็มือของมันเหม็นคาวจับแหวนก็ทำให้แหวนมีกลิ่นไป
ด้วยนะสิขอรับ.

มิตรวระสุ เอาเถอะ, ข้าจะเข้าไปตามท่านมณฑิยบาลดูที
ก่อน. คุณท้าวชาวประมงนี้ไว้ก่อนนะ.

ร.บ. ๑ อย่าวิตกเลยขอรับ, ผมไม่ให้หนีได้.

(มิตรวระสุเข้าโรง. ชาวตลาดมามุงถามเรื่องกันกลุ่ม.)

ร.บ. ๒ นายเราน่ากลัวจะอีกนานกว่าจะกลับออกมา.

ร.บ. ๑ แน่ละ. การเข้าเฝ้าเข้าแทนมิใช่จะเข้าไปถึงง่าย ๆ.

ร.บ. ๒ เบื่อจริง ๆ ต้องมานั่งคุมอ้ายตานีอยู่! กุลละกัน ๆ มีอ
ยยากจ้ามันเสียให้เสร็จกันไป, ให้รู้แล้วรู้รอด.

กุมภิด โอโฮ! โอโฮ! อะไรนายจะฆ่าคนเล่นง่าย ๆ! ผมไม่มี
ผิดเลย.

ร.บ. ๑ ตุอาตีส ! ตานีมารยาพิลิก; ยังไม่ทันจะทำอะไรร้อง
ก่อนแล้ว.

กุมภิล ก็นายบอกว่าจะฆ่าผมก็ร้องนะสิ.

ร.บ. ๒ ก็เอาไว้ให้ฆ่าเสียก่อนจึงค่อยร้องไม่ได้ฤ ?

กุมภิล ตายแล้วจะร้องแรงอะไรออกละนาย ?

ร.บ. ๑ เออ ! ก็จริงของมัน. อ้อนั่นแน่นายกลับออกมาแล้ว. เอาละพ่อตัวการ, ประเดี๋ยวก็รู้กันว่าแจะได้อีกกลับบ้าน หรือจะต้องเปนเหยื่ออีแรง.

(มิตรวະสุออกมา)

มิตรวະสุ เฮ้ย ! ตาประมงนั้นอยู่ไหน ?

กุมภิล ตายกู ! ตายแน่ ! (สั่นเทิ้ม)

มิตรวະสุ แก่ไม่ต้องสทกสท่าน; แก่ไม่มีความผิด. (สั่งพลตระเวน) ปล่อยตัวตาประมง. เจ้านายของเราบสั่งว่าข้อความที่เล่าเห็นจะเป็นความจริง.

ร.บ. ๒ พันนรกไปที่หนึ่งละแก. (แก้มัดกุมภิล)

กุมภิล ไต่ท้าวขอรับ, ขอบพระเดชพระคุณจริง ๆ. ถ้าไม่ได้ไต่ท้าวผมก็คงไม่รอดตัวในครั้งนี้.

มิตรวະสุ แก่มันเคราะห์ดีมาก. นี่แน่, โปรตเกล้า ๆ ให้ภูนำเงินมาพระราชทานเท่าค่าพระธำมรงค์ที่แก่นำมา. แก่เลยมั่งมีใหญ่ละ.

(สั่งภูเงินให้)

กุมภิล แหม ! ผมดีใจจนพูดไม่ออก. (ถวายนั่งคมสามคาบ)

ร.บ. ๑ แก่นะมันเหมือนผู้ร้ายที่เขาลงจากซาหยัง, แล้ว
มีหน้าซ้ำให้ชี้ข้างกบทอง.

ร.บ. ๒ ไ้ท้าวขอรบ, พระธำมรงค์นั้นเห็นจะเป็นของมีราคามากนะขอรบ ?

มิตรวระสุ ส่วนราคาค่างวดดูเหมือนจะไม่สำคัญ, แต่ดูเหมือนจะเป็นของที่เจ้านายเราโปรดปรานมาก. พอนำไปถวายทอดพระเนตรเห็นคุณทรงตลิ่งอยู่ครู่ใหญ่ๆ, แล้วจึงได้มีพระดำรัสให้ให้นำเงินมาประทานตาประมง (พูดกับกุมภิล) แกะไปก็ไปสิ. (เข้าโรง)

ร.บ. ๑ ชะ ๆ อ้ายช่างหาปลา ! มาวันเดียวได้ไปนเศษฐี. ที่กูทำราชการวันยังค่ำๆ หลายปีติดกันแล้ว, จนกรอบอยู่อย่างนี้เอง.

กุมภิล นายอย่าโกรธอย่าขิงเลย. วันนี้ฉันมีลาภแล้วก็อยาก
ให้เพื่อนฝูงได้สนุกสบายด้วย. เชิญนายทั้งสองไปหาเหล้ากินกันเล่น
พอสบายบ้างประไร.

ร.บ. ๒ เออ ! พูดยังมันค่อน่าฟังหน่อย. ฉันรู้จักที่ดีอยู่
แห่งหนึ่ง, มาไปด้วยกันเถอะ.

(พิณพาทย์ทำรว. คนที่เหลื่ออยู่เข้าโรงหมด.)

ฉากรที่ ๒

ในราชมณเฑียรของท้าวทุษยนต์
(ท้าวทุษยนต์นั่งเคียง ม้านางกำนัลประดับตามตำแหน่ง,
กับมัมโหรวง ๑ ด้วย.)

บทร้อง-คนเสี้ยง (ร้องในฉาก)

(ซา)

๑ เมื่อเห็น

พระจอมอาณัติกรเป็นใหญ่
พิศจำรงค์แก้วแว่วไว
ภูวนัยโสภณศัลย์พรพรรณนา ฯ

บทร้อง-ทุษยนต์

(บ่แก้วน้อย)

๑ โอ้ศกุนตลาเมียบัวญ

ยิ่งกว่าชีวันเสนหา

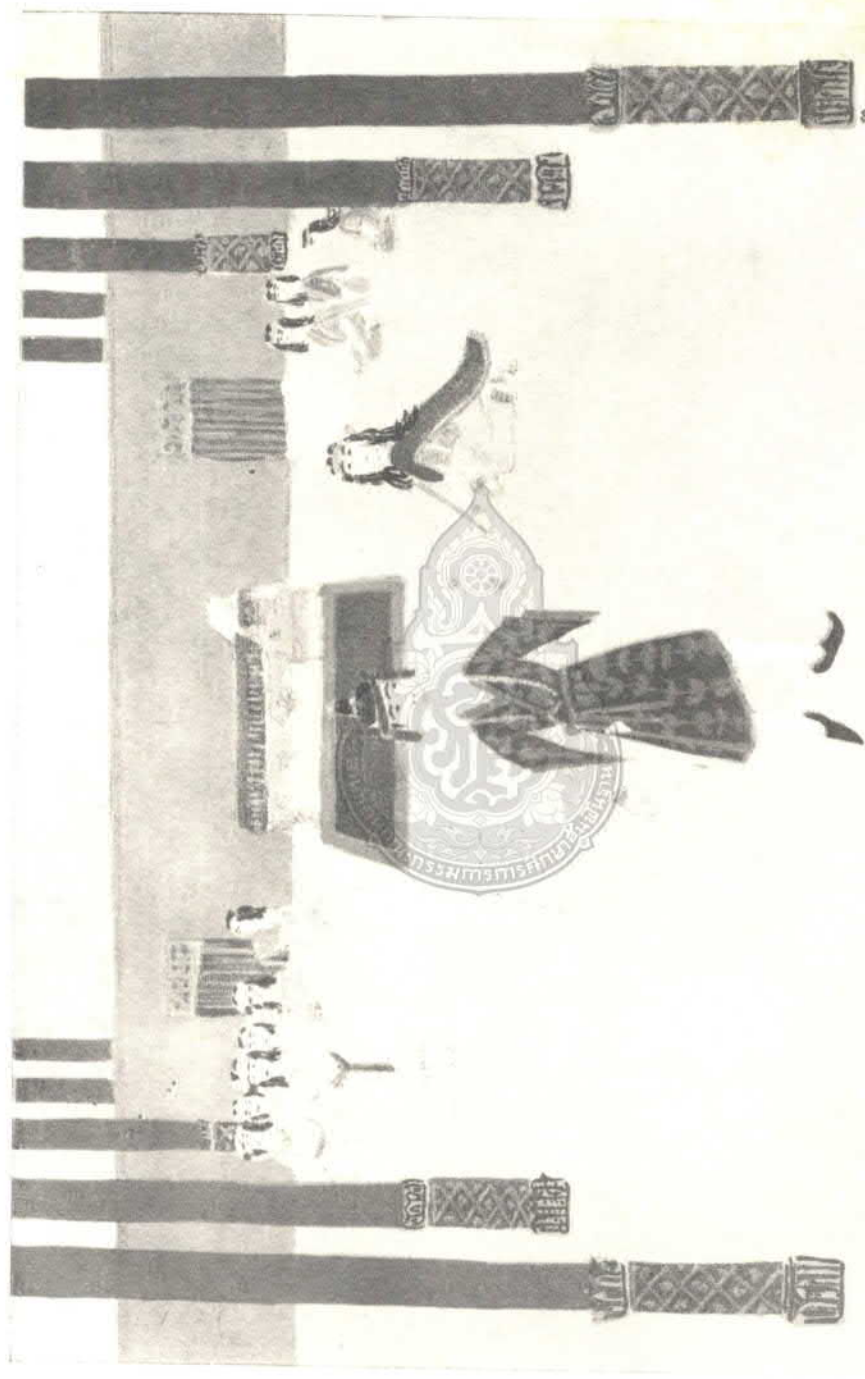
เสียแรงรักสมักรสมานมา

ควรหรือพียาลืมองก์

ชรอยมีผีร้ายหมายรังแก

จึงคลไจให้แดะพวงหลง

18
18

แกล้งทำให้ลืมโฉมยง
 งวยงเหมือนหลับสนิทนอน
 ป่านนี้เทวีจะอยู่ไหน
 ใครจะพิทักษ์ดวงสมร
 ฤาอยู่กลางป่าพนาคร
 ออก่อนอ้างว้างอยู่กลางไพร
 ฤว่ากลายจะไกรธพี
 เจ้าหลบไปซ่อนอยู่ไหน
 พี่นี้สรวนเหลือใจ
 รวไฟเผาผลาญปานตาย ฯ

บทร้อง-คนเสียด (ในฉาก)

(ออกทะเลสองชั้น)

๑ ยี่งแลดูแหวนที่แทนรัก
 ทรงศักดิ์ยิ่งคั่นถึงโฉมฉาย
 ร้อนกลิ่นรุ่มท้าววรกาย
 พระภุชยคลั่งคลุ้มคลุ้มกมล
 ผุดลุกจากเตียงไปเมียงมอง
 ทั้งในห้องนอกห้องทุกแห่งหน
 เห็นเงาดีกว่าเจ้าณฤมล

กล่าวยุบลเชิญชวนนาง
เห็นสาวสรวก้านัลที่นั่งเฝ้า
พระผ่านเฝ้าข้างจิตติชัตขวาง
สำคัญว่านินทากันอยู่พลาง
กริ้วผางทางไล่ไม่ปราณี ฯ

(พิณพาทย์ทำเชิดดัง. ท้าวทุษยันต์เที่ยวค้นคว้าหานาง
และชวนนางก้านัลไปชมเชย. โดยสำคัญว่าเป็นสกุนตลา, แล้ว
ภายหลังกริ้ว, หว่าพากันมาล้อบ้าง, ว่าหึงส์หวงเกล้งเอนาง
สกุนตลาไปซ่อนไว้บ้าง. ในที่สุดได้นางก้านัล. เชิดกลอง.
หายเข้าโรง.)

(พระอินทร์นั่งเคียง. มีมาตะลีเฝ้าอยู่.)

บทร้อง-พระอินทร์

(ขาน)

๑. ตุก่อนมาตะลีมีบัญชา
ท่านกรู้อยู่ว่าเรา^{นี้}ไร
มีเหตุอนาทรอันใจ
เพราะจอมกรุงไกรหัดดิน

ถูกพระทวารวาทแข่งไว้
 จนหลงไหลเคลิบเคลิ้มหมดสิ้น
 พบศกุนตลา ยอดนาริน
 ภูมินทร์ ไม่รู้จักนงเยาว์
 ครั้นนางพันภูวตลได้เห็นแหวน
 ว่าภักได้ใจแสนจะโศกเศร้า
 ครั้นเราจะช่วยทุกข์ขบ้นเทา
 เราก็อยากเพราะนักธรรม
 แต่มาบัดนี้หลายปีแล้ว
 เห็นจะแผ้วปลอตกภัยทุกสิ่งสรรพ
 จำเราจะช่วยทุกข์ยันต์
 ให้พลันได้สมอารมณ์รัก
 พระเอินทานพณมี
 หมุนกำเรือบือบหนัก
 จะเชิญเรอบำราบปราบยักษ์
 แล้วพบนางลักษณผู้ยาใจ
 วันนั้นฤกษ์งามยามดี
 มาทะลุมุราอย่าช้าได้
 รีบไปหัดดินเวียงชัย
 แล้วรับจอมไผทขันทมา ฯ

(มาตะลี้ถวบบังคม, แล้วกลานถอยออกมา. พินพาทย์
ทำเสมอแล้วเซ็ด. พระอินทร์กับมาตะลี้เข้าโรงคนละทาง.)

บทร้อง-คนเสียง (ในฉาก)

(เซ็ดนั่ง)

๑ เลื่อนลอยมาโดยนภาภาค

โอภาสส่องเพียงเซไข

เสร็จปราบอสูรจัญไร

โสมะพงศ์ทรงชัยแสนยินดี (รับ)

ทูลลาสมเด็จจอมเรศวร

เพื่อคืนสู่เขตกรุงศรี

ล่องลอยเวหนันเมฆ

ชมเทพวิถิทางจร (รับ)

งามเมฆใหญ่เยี่ยมมัทมา

ดูราวภูผายอดตึงขร

สีแดงแสงจับทินกร

ภูธรชมเพลินจำเริญตา (รับ)

ลิว ๆ ประหนึ่งลมพัด

รถรัตน์เล่นกลางหว่างเวหา

เรื่อย ๆ รถตรงลงมา

ยังผาเหมะภูฏีรี ฯ (รับ)

ฉากที่ ๕

สวนสำนักพระเทพบิดร

(พระกศปเทพบิดร กับพระอภิตีเทพมรดานั่งเคียง, มี
บริวารอยู่งานพัดและเส้, กับมีบริวารเฝ้าตามสมควร. ทูษยันต์
กับมาตะลือออก, คลานเข้าไปถวายบังคม.)

บทร้อง-พระเทพบิดร

(ตวงพระธาตุ)

๑ นี้ฤกษ์ดีทั่วทูษยันต์
ผู้เกียรติสนับบรรพาศักดิ์
ช่างกระไรราชาแสนนารัก
เห็นประจักษ์เป็นยอดชัศติยา
ทูลกรทูษยันต์โปรพ
ท้าววาสพผู้เป็นลูกข้า
ได้บอกเรื่องราวข่าวมา
ว่าราชาไปช่วยราวี
ปราบกาลเนมิห้าวหาญ
แรงลานแพ่ฤทธิ์ป็นปี
ตัวกูก็พลอยยินดี

เธอมีความชอบจะตอบแทน
 กุมีนางงามทราชมสวาท
 จะประสาทให้เธอไม่หวงแหน
 จะหาไหนไม่สู้ในดินแดน
 ถึงแม่ในเมืองแมนไม่เทียมทัน
 คุกรอกิติเสนาหา
 จงตามแก้วกัลยาเลอสรร
 เราจะยกให้ทุษยันต์
 เพื่อครองกันเกษมเปรมปรีย์ ฯ

(พระอาทิตย์เข้าโรง, แล้วจึงนางศกุนตลากับภรตกุมารออกมา. ศกุนตลากับทุษยันต์ต่างตกตลึงอยู่ครู่ ๑, แล้วนางจึงเข้าไปหาพ่อ, โอต.)

เจรจา

พระเทพบิดร

ราชะ,

เธอจะว่าอย่างไร ? นางโฉมศรี
 ที่เราให้ราชานครานี้,
 ต้องฤทัยของเธอหรืออย่างไร ?

ทุษยันต์

อันพระกรุณาพระบิดร

ทุจมหาสาครอันกว้างใหญ่.

อันตูข้าชั่วช้าเสียเหลือใจ,

เมื่อพบนางจึงมิได้รู้จักนาง.

จนภายหลังเห็นแหวนให้แทนรัก

จึงซังกนิกได้ใจหม่นหมาง,

แต่นั้นตั้งแต่คั่นถึงนวลนาง

บ่ได้ว่างเว้นเสียตายฟายน้ำตา.

พระเทพบิดร

หนักเพราะอำนาจคำแข่ง

แห่งทิวาสฤๅษีชีป่า,

บัดนี้เคราะห์เปลี่ยนปลดหมดพาลา

ขอราชากับยุพินจงยินดี.

จงรับนางร่างวิไลไปนี้เวศน์

เป็นเอกองค์อัศจรรย์มหัศจรรย์,

เจริญสุขทุกทิวาราตรี

อย่าได้มีภัยพิบัติมากล้ากราย.

แม้สิ่งใดขัดข้องขัดประหัดประหาร

จงอันตรธานสูญหาย,

ปวงเหล่าประจามิตรศศิคราย

จงแพ้วบุญญาบารมี.

พระอติ

อันพระพรพระบิทรทรงประสิทธิ์
จงสัมฤทธิ์ทุกอันอนันต์ศรี.

ส่วนศกุนตลาขอนารี
ผู้มิ่งมहिษีของทรงธรรม.

จงเจริญชนมาอายุยัง,
อีกสุขขังปลื้มเปรมเกษมสันต์,
ฉวีवलอล่องฉ่องผ่องพรรณ,
แรงอนันต์ไว้ โศกและโรกภัย.

พระเทพบิดร

ส่วนเขาวกุมารโอรส
จงพูนยศภฤทธิอภิชัย,
เป็นจอมจักรพรรดิบวรราชย์
ในเขตสากลเมทินี
เหวยเหล่าคนธรรพ์อันสามารถ
จงนวนาฏวาทกรสุนทรศิลป์,
ถวายพรแด่องค์พระภูมินทร์,
กับยุพินบุญพลอยขอนารี.

(พวกคนธรรพ์ออกมาจ้ะบ้่าอย่างแบบรำโคม, ก้อรำทำ
ท่าพลางร้องพลาง.)

บทร้อง-พวกคนธรรพ์

(นางนาค)

๑ ขอक्षัตร์โปรพพนาถ
ทรงราชย์เกษมสุขี
ชนะชัยชำนะไพรี
อย่ามีเหตุร้ายบีฑา
อนึ่งนางเภาศิกามารศรี
เทวีผู้ยอดเสนาหา
จงเจริญสิริสุขทุกทิวา
อย่ามีเวลาอนาทร
ฝ่ายเขาวกุมารโอรส
จงพลเพิ่มเสริมยศโมสร
เป็นใหญ่ในปวงประชากร
เป็นเอกอติศรสมพันธุ์ ฯ

(ฝรั่งเศสแท้)

- ๑ บัณฑิตประนมบังคมคลี พระองค์ทรงธรรม จรรโลงพิภพภูมิไทย
- ๑ รามาริบัติศรีสมัย พระเกียรติเกรงไกร ทรงชัยชำนะสงคราม
- ๑ พระองค์ทรงนำชาติสยาม กำเนิสู่ความ เป็นอารยะยิ่งยง
- ๑ จอมปราณเปรียบปานว่ารง นำจัดทรง คะเสนาเข้าสู่สมร

- ๑ เป็นปิ่นเสนางคํานิกร อีกเปนอีศร ประมุขประชาชาวไทย
- ๑ บำรุงพุทธศาสน์ผ่องใส ให้ยั่งยืนไว้ เปนศรีสยามงามอน
- ๑ เหล่าข้าเสวีภูธร รำถวายกร บำเรอยุคลบาศรี
- ๑ ทุกตนเกษมเปรมปรีดิ์ จงรักษักกัถิ ถวายพระพรราชา
- ๑ ทรงพระเจริญชนมา ยิ่งร้อยพรรษา โรคาอย่ามีแผ้วพาล
- ๑ ขอให้เสวยสุขเกษมสอาด สิทธิกิจการ ศัตถุภักษ์ไชโย ฯ

ขอเทชะ ฯ

(สรรเสริญพระบารมี)

จบเรื่องศกุนตลา

